

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Rozvoj dětí v dětských skupinách

Vypracoval: Tereza Rážová

Vedoucí práce: Mgr. Veronika Plachá, Ph.D.

České Budějovice 2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 27. března 2020

Tereza Rážová

Poděkování

V první řadě velmi děkuji své vedoucí práce Mgr. Veronice Plaché, Ph.D. za odborné vedení, ochotu a také za cenné rady a připomínky, které mi při psaní práce poskytla.

Dále děkuji členům mé rodiny a Lubošovi, kteří mi byli oporou a dodávali mi energii a povzbuzovali mě v těžkých chvílích.

V poslední řadě chci poděkovat organizaci Family and job z.s., která vede dětskou skupinu, kde probíhal můj výzkum, za možnost práci zrealizovat.

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce se zabývá dětskými skupinami a dětmi ve věku 1-3 roky. V teoretické části se věnuji batolatům, jejich vývoji, potřebám a možnosti socializace. Představuji teorii o socioemociálním vývoji Margaret Mahlerové a vazbách mezi matkou a dítětem podle Johna Bowlbyho. Další kapitoly se týkají adaptace batolat, charakteristiky dětských skupin a následně jejich výhody i nevýhody. Praktická část se věnuje dlouhodobému pozorování čtyř vybraných dětí, kde uvádím změny po třech měsících a současný stav. U dětí pozoruji, jak probíhá adaptační proces, kontakt s pečujícími osobami i vrstevníky a následné pokroky v rozvoji a sebeobsluze. Překvapivá je adaptace, která u všech pozorovaných dětí proběhla rychle a kladně. Do výzkumného souboru jsem zahrnula dvojčata, u kterých probíhají veškeré procesy v kolektivu jinak.

Klíčová slova

dětská skupina, batolata, adaptace

ABSTRACT

This Bachelor thesis deals with children's groups and children of the age from 1 to 3 years. In the theoretical part, I will be mentioning toddlers and the possibilities of their socialization. Marginally, I will comment on Margareth Mahler's socioemotional development and the relationship between mother and child according to John Bowlby. The following chapters contain the adaptation of toddlers, the characteristic of children's groups and consequently its advantages and disadvantages. In the practical part which is devoted to a long-term observation of three selected children, I work with the changes after three months and then the current state. With the children, I focus on how the process of adaptation wages, the contact with the nurturers and peers and also the development advance and self-service.

Key words

children's group, toddlers, adaptation

OBSAH

ÚVOD	8
TEORETICKÁ ČÁST	10
1 BATOLE	10
1.1 SOCIALIZACE BATOLETE	10
1.2 CHARAKTERISTIKA HRY A HRA PARALELNÍ	14
1.3 BATOLEČÍ NEGATIVISMUS	16
1.4 ROZVOJ DĚTÍ V RODINĚ	18
2 PŘEDŠKOLNÍ INSTITUCE A DÍTĚ V RANÉM VĚKU	21
2.1 NÁSTUP DÍTĚTE DO INSTITUCE	21
2.2 ADAPTACE BATOLAT	22
3 DĚTSKÁ SKUPINA	25
3.1 PEČUJÍCÍ OSOBY	26
3.2 ROZVOJ DĚTÍ V DĚTSKÝCH SKUPINÁCH A JEJICH VÝHODY	26
3.3 NEVÝHODY DĚTSKÝCH SKUPIN A JESLÍ	29
3.4 PLÁN VÝCHOVY A PÉČE	31
PRAKTICKÁ ČÁST	32
4 STRATEGIE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	32
4.1 CÍL VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	32
4.2 VOLBA PŘÍSTUPU A VÝZKUMNÝCH METOD	32
4.2.1 <i>Metodika výzkumného šetření a výzkumný vzorek</i>	<i>33</i>
4.2.2 <i>Etické otázky výzkumu</i>	<i>33</i>
4.3 PROSTŘEDÍ VÝZKUMU	33
4.4 VÝZKUMNÝ SOUBOR	35
5 PŘIBLÍŽENÍ CHODU V DĚTSKÉ SKUPINĚ	36
5.1 REŽIM DNE	36
5.2 POČET DĚTÍ A JEJICH VĚK	41
5.1 ADAPTAČNÍ PROGRAM	42
6 VÝSLEDKY POZOROVÁNÍ DĚTÍ	45
6.1 DVOJČATA – JAN A DANIEL	46
6.1.1 <i>Jan</i>	<i>46</i>
6.1.2 <i>Daniel</i>	<i>46</i>
6.1.3 <i>Projevy dvojčat v dětské skupině</i>	<i>47</i>
6.2 AMÁLIE	50
6.3 ÉLLA	52
6.4 ROZVOJ DĚTÍ V DĚTSKÉ SKUPINĚ, KTEROU NAVŠTĚVUJI	55

7	VÝZKUMNÁ ZJIŠTĚNÍ	57
7.1	VÝZKUMNÁ OTÁZKA ČÍSLO 1	57
7.2	VÝZKUMNÁ OTÁZKA ČÍSLO 2	57
7.3	VÝZKUMNÁ OTÁZKA ČÍSLO 3	58
7.4	VÝZKUMNÁ OTÁZKA ČÍSLO 4	59
8	DISKUZE	61
9	ZÁVĚR	63

Úvod

Dětská skupina patří mezi nejnovější alternativu předškolního vzdělávání. Ačkoli první dětská skupina vznikla již v roce 2014 (dle zákona č. 247/2014 Sb. ze dne 29. listopadu 2014), do podvědomí se dostává až v posledních letech. Dětské skupiny mají celkem jednoduchou formu pro zřízení. Jedná se i o skupiny, které vznikají v domě jedné z pečujících osob. Je překvapující, že část populace nemá ponětí o tom, že něco takového existuje. Mezi těmi, co o dětských skupinách ví, se nacházejí lidé s různým názorem. Dětské skupiny jsou v poslední době velice diskutované, a proto mě toto téma zaujalo. Zpracuji názory na institucionální péči pro děti mladších tří let od různých světových odborníků. K samotnému tématu se moc publikací nenachází, čerpat tedy budu i z článků a internetových zdrojů

Statistiky uvádějí, že v České republice je již 15 tisíc míst pro děti od jednoho roku a to téměř v tisíci dětských skupin. Nyní jsou dětské skupiny financovány z fondu evropské unie, jak to však bude, až dotace skončí, mají dětské skupiny šanci přežít a udržet si úroveň kvalitní péče? Jedná se o místo, kde děti trpí a může docházet k deprivaci? Má nástup do dětské skupiny u každého dítěte stejný průběh? Co dětem dětské skupiny přinášejí? Probíhá zde nějaká forma vzdělávání a výchovy, nebo se jedná o styl práce jako v hlídacím koutku? Odpovídá teorie praxi? Nejen tyto otázky se stále řeší a právě i na ně, budu hledat odpovědi.

V teoretické části představuji dětské skupiny a objasňuji motivy, proč jsou zřizovány a rodiči převážně oblíbeny. Věnuji se charakteristice jeslí, z dob dřívějších, v porovnání s dnešními dětskými skupinami. Jelikož tato zařízení fungují pro děti od jednoho roku, zmínila jsem také samotný vývoj dítěte a charakteristiku batolecího období včetně socializace. K práci s batolaty se pojí i specifika práce, která rozhodně není stejná jako v mateřské škole. Na jednu osobu spadá 6 dětí a práce je zde více individuální, což patří k pozitivům. Zmiňuji se pak o dalších pozitivěch či negativěch, stejně tak i o možných následcích brzkého odloučení dětí od matky a o vazbě, která v raném věku vzniká.

Praktická část obsahuje příklady a zážitky z mé praxe. Pozorování probíhalo v rámci několika měsíců při mém studiu. Nejednalo se tedy o soustavné pozorování. Za tu dobu se v dané skupině vystřídal několik dětí, mohla jsem tedy pozorovat i samotnou adaptaci, posupný rozvoj dítěte či začlenění mezi vrstevníky.

K napsání této práce mě přivedla vlastní zkušenost. Dostala jsem šanci v jedné z dětských skupin pracovat a na základě vjemů, zkušeností, zážitků, ale i nového pohledu na věc, jsem se rozhodla tomuto tématu více věnovat, zjistit více informací a sepsat tak svůj názor a demonstrovat moje prožitky. Ráda bych upozornila na fakt, že moje praxe probíhala v dětské skupině pod firmou Family and job, která má po republice několik poboček. Každá dětská skupina může s dětmi pracovat jinak a nemusí se shodovat s mými uváděnými příklady.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Batole

V této kapitole věnuji pozornost batolecímu věku, tedy dětem 1-3 roky. Dítě si v tomto věku začíná uvědomovat samo sebe, poznává své blízké lidi a stejně tak i tvary, hračky a barvy. Další pokroky nastávají i ve hře, kde dítě často pozoruje hru vrstevníků a na konci batolecího období tvoří při hře první interakce.

1.1 Socializace batolete

Pro dítě od 1-3 let je na prvním místě rodina, která poskytuje bezpečí a citové zázemí. Pro zdravý rozvoj dítěte je důležité i připoutání, vazba neboli attachment.

Teorie attachmentu

Právě vazbu mezi dítětem a jeho matkou považoval za klíčový John Bowlby. Mluví o tom, že vztah se formuje od první chvíle po narození. Pro kojence je podstatné, kdo a jak se o něj bude starat, zda bude cítit lásku a přijetí, a o tom všem rozhoduje matka, nebo jiná pečující osoba již od prvních chvil. Rodičovství a starostlivost je od přírody dána a matka většinou reaguje tak, jak to cítí. Není to však pravidlem. Pokud právě ona, nebo jiná nejbližší osoba nereaguje na dětský pláč, křik a volání o pomoc, cítí dítě strach, nejistotu a v následujících měsících se stane úzkostným i bojácným. John Bowlby uvádí tři typy vazeb, které vycházejí ze samotných reakcí matky na podněty, které dítě dává.

Jedná se o vazbu jistou, kdy dítě ví, že je matka nablízku a pomůže mu překonat všechny těžké situace. V této vazbě se cítí dobře dítě i matka. Ta citlivě a láskyplně reaguje a díky tomu se dítě pouští do zkoumání světa a od matky se vzdaluje. Tato vazba je tou nejlepší, která může nastat. Druhým typem vazby, je vazba nejistá vzdorující. Dítě není jisté, jak a kdy na něj matka zareaguje, protože její reakce jsou různé. Dítě pak cítí obavy, strach a bojí se od matky odpoutat a poznávat prostředí, protože pak neví, zda tam pro něj matka ještě bude. V nejhorším případě se jedná o vazbu nejistou vyhýbavou, kdy dítě postrádá důvěru matky a předpokládá odstrčení. Dítě se naučí žít bez zájmu a lásky ostatních. Je pochopitelné, že vazba silně ovlivní vývoj osobnosti dítěte.

Jedna ze tří typů vazeb se u dítěte vytvoří během prvních tří let, tak uvádí Bowlby i Ainsworthová, avšak již po prvním roce života, má dítě dostatek znalostí o svém nejbližším okolí a další roky mu pomáhají k ujištění se a poznání osob hlouběji. Bowlby vycházel z předpokladu, že zdravý vývoj dítěte může často narušit delší odloučení matky a dítěte. Láska a pocit bezpečí, které dává dítěti rodina, nemohou být nikým nahrazeny. V souvislosti s nejistou vazbou mluvil o tom, že dítěti pobyt v jeslích neprospívá (BOWLBY, 2010).

Rodina dítěti ukazuje normy chování, předpokládané jednání a samotný identifikační vzor, se kterým se dítě velmi rychle a snadno ztotožní. Po té, co se dítě narodí, je závislé na okolí, zvláště na pečující osobě, která by měla být vždy na blízku. Když se dítě naučí lézt a chodit, začíná objevovat svět kolem sebe. Motorika se zdokonaluje a dítě začíná lépe koordinovat své pohyby, stává se mobilní a je plně připraveno na poznávání světa kolem sebe (ŠPAŇHELOVÁ, 2004).

K osamostatnění mu pomáhá matka, která mu dává lásku a citlivou péči. To je vedle biologických potřeb to nejdůležitější, co dítě v raném věku potřebuje. Dítě se od matky vzdaluje, pak znovu vrací a právě u ní v náručí hledá oporu a bezpečí. Pokud ví, že na něj vždy matka čeká a přijme ho, snáze se vzdaluje a učí se samostatnosti. Vzdalování je symbolické, dítě si matku stále hlídá, ať už očním nebo sluchovým kontaktem. Návrat k matce probíhá u dítěte s jiskrou v očích a radostí. Dítě často padne matce do náruče a čeká na pohlázení, které je pro něj tak moc důležité. Těmito několika krůčky, si dítě formuje samo sebe a zároveň objevuje, že je součástí prostředí, společnosti a může být v centru dění. Samotná nezávislost a vazby s druhými lidmi se vytvářejí snadněji, pokud rodiče umí ukázat emoce a snaží se chápat dětské pocity, starosti i radosti. Díky tomu dítě ví, že rodiče jsou tu vždy pro něj, ať už bude vykazovat jakékoli emoční známky a pouští se do poznávání okolí bez obav (ŠULOVÁ, 2010).

Socio-emoční teorie Margaret S. Mahlerové

Margaret Mahlerová zkoumala zprvu poruchy se sociální komunikací a závislost dítěte na matce, později její výzkum směřoval hlavně na mladší děti, které pozorovala přes jednosměrné zrcadlo a snažila se vypořádat co nejvíce jevů. Dalo by se říci, že navázala na Freuda. Její výzkum byl však mnohem rozsáhlejší a hlubší, kdy se během zkoumání zaměřila nejen na vztah dítěte s matkou, ale také na zrod dětské osobnosti, budování psychického „já“, individualizace a následně na separaci, která je pro dítě nesmírně obtížná. Mahlerová následně rozdělila sociálně emoční vývoj a několik vývojových fází.

Po narození dítěte, kdy v jeho činnostech převažuje spánek, se v prvních dvou týdnech mluví o normální autistické fázi. Toto označení nebylo zvoleno náhodou, je známo, že dítě po narození na okolní vzruchy a podněty nijak nereaguje a neumí rozlišit sebe, ani matku. Za normálních okolností je to matka, kdo dítě z jeho světa vyvádí, která uspokojuje jeho potřeby a s láskou se o něj stará. To však dítě pochopí až po několika dnech, kdy zjistí, že ono samo sebe neuspokojí.

S přibývajícímí dny začíná jedinec spát méně a v bdělých chvílích začíná reagovat na matku, tím přechází do další vývojové fáze, kterou je fáze symbiotická. Dítě má jisté potřeby a to jak je matka uspokojuje či nikoli dítě velmi dobře rozezná. Kolem druhého měsíce života dítěte přichází syntéza, kdy v mysli dítěte fungují s matkou jako celek, který nelze rozdělit. Pocit spojení přichází i od matky, která se již na dítě naučila reagovat a ví, co kdy dítě potřebuje, jedná se o jakési sžití. Nepříjemný pocit, který zažívá jeden článek vztahu, zaznamená i článek druhý. Podle Spitze, který byl psychoanalytik, se můžeme domnívat, že na symbiózu má vliv i držení dítěte, kdy matka vykazuje určitý tlak na dítě. Odkazuje i na dospělé, kteří také cítí potřebu být drženi, objímáni, a stejně tak je to i u dítěte, které má tu potřebu ještě větší. Cítí se tak být matce blíže, podobně, jako tomu bylo v prenatálním období, kdy byli zcela spojeni. Obě tyto fáze formují dítě k procesu separace a individuace.

Podle Mahlerové přichází na přelomu prvního a druhého roku již zmiňované procesy, tedy separace a individuace. Změny probíhají v chápání jedince sebe samého a v pochopení, že se od matky může dítě vzdálit, oddělit a to ne pouze fyzicky, ale i duševně. Individuace spočívá v samostatném myšlení, vnímání, paměti a přijímání okolní reality dle sebe samého. Tomuto vývoji však předchází ještě několik kroků. Prvním je subfáze diferenciací, kdy už dítě rozezná sebe a matku a má velké sklony ke zkoumání a prohlížení si okolí. Na matce je však velice závislé a mohou se projevit první známky strachu z lidí a také separační úzkost, která je běžnou součástí vývoje jedince. V tu dobu se matka od dítěte nemůže ani hnout bez toho, aby nepřišel pláč, křik a v dětské mysli strach a obavy. Diferenciací přichází po čtvrtém měsíci života a trvá přibližně do deseti měsíců věku, kdy přichází subfáze procvičování. V tomto období dítě doslova procvičuje aktivní vzdalování od matky a následný návrat. Chápat to můžeme tak, že dítě vlastně zkouší matku, zda na něj počká, jestli tu pro něj stále bude a utváří si tak další pouto k jejich vztahu (LANGMEIER a KREJČÍŘOVÁ, 2006).

Kolem dvacátého měsíce se dítě stává odolnější, začíná navazovat větší kontakt s okolím a do těchto interakcí zapojuje i matku. Jedná se o fázi znovusblížení, kdy dítě objevuje jistá omezení, které v prostředí má. Cítí se samostatné, samo ve svém těle, zároveň však potřebuje matku, které

se velmi často dožaduje, ačkoli se to střídá s chováním negativním, kdy matku bije nebo jí vzdoruje. Mahlerová uvádí, že s dlouhým odloučením a následnou separací musíme v tomto období stále počítat a zmiňovaná separace může být ještě silnější.

Po druhém roce života přichází na řadu samotná subfáze individuace, kdy je dítě schopno fungovat samo. Mahlerová však uvádí, že dítě zvládne delší pravidelné separace až kolem třetího roku života, tedy věku, kdy je optimální nástup do mateřské školy (MAHLEROVÁ, 2006).

Vztahy batolete k dalším osobám

Dítě je v batolecím období upnuté na matku a další členy rodiny. I v tomto užším sociálním kruhu však může rozvíjet a posilovat své prosociální chování. Důležité jsou především dobré vzory, kterými by měli být rodiče. První známky prosociálnosti může dítě projevovat tak, že své vrstevníky utěšuje, podává hračky a snaží se jim udělat radost (GREGORA a KROPÁČKOVÁ 2016). Pozornost vrstevníků vyžaduje hlavně tehdy, když něco potřebuje, např. pohoupat na houpačce, nebo podat hračku, která spadla pod gauč.

Batole kolem 18. – 20. měsíce však stále tíhne více k dospělým. Rádo je napodobuje a naučené prvky a slova pak využívá ve hře (BACUS, 1993). Právě v období batolete dítě začíná poznávat řeč a její zajímavosti. K dorozumívání nejprve používá ukazování nebo samostatná slova. Zlom přichází, když dítě pochopí, že vše ve světě má nějaké pojmenování a začíná se pak matky a blízkých osob ptát „Co je to?“. Pro matku může být toto období náročné, protože dítě přichází se svou otázkou každou chvíli a vyžaduje neustále její pozornost. Toto období je pro dítě velice přínosné, ačkoli slova ještě nemusí opakovat a samo ještě nijak zvláště nemluví, vše se mu ukládá do paměti tzv. do pasivní slovní zásoby. Vše co matka dítěti dá, ať už to dobré, nebo zlé, se v postupném vývoji dítěte objeví a to i řeč (ŠULOVÁ, 2010).

V předškolním období by se dítě mělo mezi vrstevníky naučit žít, respektovat daná pravidla, umět se odpoutat od rodiny a přijímat i jinou autoritu než rodiče. V dětské skupině dítě dostává základ pro tyto cíle, ale kolem druhého roka je ještě příliš brzy na to, aby je zvládalo stoprocentně. V období batolete se učí, že na světě existují i jiní dospělí a děti. Dítě zjišťuje, že musí poslouchat a respektovat některé další dospělé osoby ve svém okolí. Ostatním dětem ve skupině musí půjčovat hračky, i když zpočátku nechápe proč, protože doma je vše jeho a poslouchá jen rodiče. Dítě je flexibilní a časem to přijme. Později se naučí, že je správné někomu hračku půjčit, protože pak někdo zase zapůjčí hračku jemu a to je velká zábava. Starší batole už chápe, že se hračky

půjčují, ale i vrací. Od svých vrstevníků se učí nové hry, dovednosti, špatnosti, ale i okoukává různé typy chování, které značně ovlivňují jeho osobnost. (ŠPAŇHELOVÁ, 2004).

1.2 Charakteristika hry a hra paralelní

Hra je vedle práce a učení na stejné úrovni lidské činnosti. Zájem o její zkoumání byl již ve středověku a dodnes tyto vyzkoumané teorie mají význam pro současnou pedagogiku a její praxi. Pomocí hry se dítě učí a dostává se do nových situací, kde získává informace a zkušenosti pro budoucí život. Pomocí hry se komplexně rozvíjí celá dětská osobnost. Spontánnost a samoučelnost jsou jedny z prvních znaků hry. Hra je dobrovolná činnost, kterou si dítě samo zvolí a vychází z jeho potřeb, důležité je vědět, že nejde o výsledek hry, nýbrž o průběh, během kterého se dítě nejvíce učí. Nesmíme opomenout ani symboly a fantazii, které jsou pro hru nepostradatelné. Dětská fantazie nemá meze a není potřeba do těchto dětských představ nijak zasahovat a snažit se tak hru korigovat. Dalším znakem hry je humor a legrace, která dítěti přináší zábavu a uvolnění. V průběhu vývoje dítěte můžeme pozorovat, jak se hra mění a stává se kvalitnější (STODŮLKOVÁ a ZAPLETALOVÁ, 2011).

Samotnou hrou se zabývají sociologové, kteří tvrdí, že hra dítěte odráží společenské prostředí, ve kterém dítě vyrůstá. Při hře pak stíní např. své rodiče, kdy jejich role zachycuje tak, jak je vidí nejčastěji a dělá to, co je pro ně typické. Je potřeba brát dětská tvrzení s nadhledem, někdy sklouznou k bájnemu lhaní, které vyjadřuje přání, pocity a představy. Není to lhaní jako takové a dítě není potřeba trestat. Hra má mimo jiné také diagnostický účel. Jednak můžeme při hře sledovat vývojovou úroveň dítěte, jeho chování a jednání, ale také můžeme diagnostikovat případné nedostatky či problémy (MUSIL, 2014).

Pomocí hry dítě lépe navazuje kontakt jak s vrstevníky, tak s dospělými. Dítě si během hraní zkouší nové role a poznává nové situace, do kterých ho vrstevníci zavedou. Bezděčně se tak učí mezi sebou navzájem. Dospělý může vymyslet sebelepší hru, ale pro dítě má největší přínos hra volná, kterou si samo či s vrstevníky vymyslí a organizuje. Opravilová uvádí, že: „*Hra je vstupní branou do světa, pedagog ji může široce otevírat a musí ji bedlivě střežit.*“ (OPRAVILOVÁ, 2016, s. 88.)

Některé výzkumy hledaly rozdíly mezi hrou dítě-matka a dítě-vrstevníci. Vrstevníci na rozdíl od matky, dítěti hru nijak neusnadňují, nemají tolik citu, pochopení a tolerance, naopak pomáhají dítěti růst v oblasti interakce. Maminka dítě zná a ví, co myslí různými výkřiky, či mimikou,

vrstevníci však ne a dítě je nuceno interakci obohatit jinak. Není možné srovnat tyto dva typy her a určit tak co je lepší. Pravdou je, že každé má své klady, které dítě posouvají dál a učí ho novým věcem. Výzkumné výsledky ukázaly, že na sociální prostředí malého dítěte mají velký vliv jak sourozenci, tak jeho vrstevníci (ŠULOVÁ, 2010).

V prvních náznacích hry si dítě neuvědomuje, že činnost vykonává a že si hraje. Postupem času se hra zdokonaluje, je víc propracovaná a dítě si je své činnosti vědomo. Děti mají rády opakování a pravidelnost, opakováním her se stále posouvají dopředu, ačkoli se nám může zdát, že ustrnuly na jednom bodě (OPRAVILOVÁ, 2016). Gregora a Kropáčková (2016) uvádějí, že dítě se ve hře realizuje a je potřeba, aby mělo podnětné prostředí, ve kterém se může rozvíjet. Není tím myšleno, aby bylo dítě zavaleno kopou dokonalých hraček, tím pouze ničíme dětskou fantazii a kreativitu. Někdy je méně více. Pokud dítě nemá panenku, která sama chodí či mluví, je potřeba, aby zapojilo fantazii a hrálo si s ní podle svých potřeb. Děti nemusí mít všechno dokonalé a nejlepší, naopak, volnost při hře je to nejdůležitější, co dítě potřebuje.

Čím je dítě mladší, tím více potřebuje rodiče u hry, postupně se však prodlužuje doba, kdy si dítě dokáže hrát samo. Dobré je dětem poskytnout hračky, které jsou vhodné k rozvoji jemné a hrubé motoriky. Kolem dvou let začíná batole navazovat kontakt s jinými vrstevníky. O společnou hru se jedná až po třetím roce života. V tomto období dochází k pozorování a hře paralelní, kdy si děti např. hrají v jedné místnosti na stejném koberci metr od sebe, ale společnou hru nevytváří. Být však mezi vrstevníky a mít možnost pozorovat je při hře, je pro dítě přínosné k dalšímu sociálnímu vývoji. Pod paralelní hrou, jak uvádí Musil (2014), nazývajících se také občas hrou ve dvojicích, podle Stodůlkové a Zapletalové (2011), si můžeme přestavit dvě děti s autíčky, kdy s nimi jezdí libovolně po koberci, děti mezi sebou kličkují, někdy do sebe i narazí, ale odezvu či jinou reakci na sebe navzájem nevykonají. Ačkoli si spolu děti ještě nehrají, mohou již nastat první konflikty. Ty vyplývají ze stejného zájmu dětí o jednu a tu samou hračku, či jiný předmět. Musil 2014 s. 54 zmiňuje, že: *„Nic neprobudí ve tříletém dítěti takovou lásku k hračce, kterou právě odhodilo, jako když si s ní začne hrát jiné dítě.“* Nejedná se o projev sobectví, ale vyhraňování dítěte ve společnosti. Dítě projevuje své majetnické sklony po dobu, než se naučí dělit. K tomu přispívají rodiče, kteří by měli jít vzorem. Gerber a Johnson (2011) uvádí, že rodičovské vysvětlování dítěti, že se musí s druhým o hračku střídat, nebo že druhé dítě mělo hračku první, jsou nevhodné a často dojde ještě k větší agresivitě a vzteku. Stačí upozornit dítě na to, že hračku chtějí oba, pak je nechat konflikt vyřešit. Vždy je potřeba dbát na to, aby se nikomu nic nestalo. Často se stává, že v okamžiku, kdy dítě hračku „vyhraje“, ji během chvíle nechce a hračka leží na

zemi. Jde o krátkodobé stavy touhy po něčem, co má druhý. Není v dětské moci umět vyřešit vše, co se kolem nich děje, ale tím, že dítě dostane prostor jednat samo, buduje svoji osobnost a postavení ve společnosti – zatím mezi vrstevníky. Řešit nepohodu, konflikty a různé situace je přece náplní každodenního života a dítě se musí dříve nebo později naučit, jak je samo vyřešit. Dítě se učí, co je jeho a co je cizí. Jedná se o důležitý vývojový milník.

1.3 Batolecí negativismus

Batolecí období se často definuje jako jedno z těžších období ve vývoji dítěte. Batole je definováno jako tvrdohlavá, neposlušná či nevladatelná bytost. Zvláště mladší batole je na rozhraní stavu, kdy chce všechno dělat samo, ale zároveň potřebuje se vším pomoci. Batole chce naši pozornost a to nejlépe pořád a jako v každém vývojovém období i zde může docházet k problémům. S těmito problémy je potřeba pracovat, což je především úkol matky. V institucích, kde se nachází i několik dalších dětí, není možné se se vším vypořádat. Každé dítě má své individuální potřeby, ze kterých je nutné vycházet. Batolata mají nejčastěji problémy se spánkem, s jídlem, s mluvením a někdy i s motorikou. Problémů, které se mohou vyskytnout, je mnohem více, Einonová (2001) však uvádí tyto problémy jako obvyklé a nejčastěji se vyskytující.

To, že je dítě neposedné a dělá věci, které nemá dovolené, v nás často vyvolává podnět nazvat jeho chování termínem zlobení. Někdy to však nemusí být chyba dítěte, ale rodičů, pedagogů a dalších dospělých. Často dítě pouze volá o pomoc nebo se snaží upoutat pozornost na něj nereagujících rodičů. Pro dítě do tří let, je fyzický kontakt s pečující osobou mnohem důležitější, než materiální podmínky. V tomto raném věku se kvalita vztahu neurčuje tím, kolik hodin dítě s rodičem bylo, kolik hraček mu koupilo a kolik dostalo lízátek, jde zde o kvalitu vztahu a vazby. Vazba mezi pečující osobou, většinou rodičem, se tvoří na základě uspokojení či neuspokojení potřeb a přání vycházející z reakcí na dětské emoce, o čemž se více zmiňuji v kapitole 1.1 Socializace batolete (ROGGE, 1999).

V období batolete probíhá fáze vzdoru, kdy se dítě vyhraňuje a ukazuje tak svoji osobnost. Pro socializaci je tato fáze důležitá. Dítě již ví, že není součástí matky a uvědomuje si vlastní tělo-identitu, zkouší se tedy projevovat dle vlastních možností a zkouší, co mu projde. Špaňhelová 2003 uvádí, že dítě potřebuje nalézat hranice toho, co je dovolené a co zakázané. V tomto procesu by měl být přítomný rodič, který hranice nastavuje a ukazuje dítěti, co je správné a naopak. Během sebeprosazování se mohou opakovat fráze jako „já sám“ a „ne“. Zvláště ohledně věcí, které chce

dítě dělat samo, ať už se jedná o oblékání, obouvání, nalévání pití a podobně. V těchto případech je dobré vyhovět a dát tak dítěti prostor si věc zkusit a osvojit. Může to sice trvat déle, může se něco rozbít, ale zkušenost dítěte přináší pokroky v jeho vývoji. Langmeier a Krejčířová (1998) uvádějí, že kolem tří let se vše vyrovná a dítě se tak posune ve svém vývoji dál. Čím více věcí necháme dítě vyzkoušet, tím víc se bude cítit samostatnější a bude na sebe pyšné. Později se může až zdát, že je dítě samostatné, nesmíme však přehlédnout to, že je to stále malé bezbranné stvoření a je potřeba být nápomocni (EINONOVÁ, 2001).

Kolem druhého roku projevuje 60 – 80% dětí vztek pomocí záchvatů. Pokud na záchvaty vzteku budeme nepřiměřeně reagovat, splníme tak to, co dítě chce. Záchvaty pak často zvyšují svoji intenzitu jak v projevech, tak v opakování. Dítě se snaží pomocí záchvatů s rodičem manipulovat a chce dosáhnout svého za každou cenu a je mu jedno, kde a v jaké situaci se právě nachází. Průzkumy ukázaly, že je nejlepší dítě nechat a odejít stranou, pokud taková možnost není, je nejlepší dítě pevně stisknout a držet, dokud rozbouřené emoce a nával vzteku neustoupí (EINONOVÁ, 2001).

Stejně tak jako vztek se u batolat projevuje negativismus, vzpírání a nejčastější slovo „ne“. Dítě si začíná uvědomovat, že některé věci už zvládne samostatně a nejraději by však tak zvládalo vše, to je však nemožné. Pokud dítěti něco nejde a rodič hned přiskočí, aby pomohl, v batoleti to často vyvolá vztek a agresivitu. Rodiče musejí být v tomto věku dětí hodně trpěliví a laskaví. V tomto období již není vhodné, abychom dítěti podstrkovali naše myšlenky a rozhodnutí, ale nechali dítě se projevit. Dítě totiž ví, že je tu stále někdo, kdo rozhoduje za něj a snaží se pak pomocí vzteku a negativismu prosadit a ovládat svůj život samo. Je dobré být povolní a tvořiví, není přece problém dítěti ukázat, že se může rozhodnout tak, jak chce např. při výběru trička, jogurtu a podobných věcí. Je dobré, nechat dítě vybrat ze dvou předmětů, pro začátek to dítěti stačí a my ho zbytečně nezmateme. Pokud rodič ví, že dítě vzdoruje při oblékání, není nic snazšího než si přivstat, a nechat dítě ať se oblékne. Jen tak dítě zjistí, co zvládne samo a kdy potřebuje pomoc. V každém případě je nejlepší dítě motivovat a pozitivně hodnotit, pokud stále vzdoruje, je dobré dítěti vysvětlit, proč to po něm chceme (SOLTEROVÁ, 2014).

Podobně jako v jiných vývojových obdobích i tady se mohou objevit agresivní projevy dětí. Některé děti mají k agresivitě větší sklony a může se tak stát, že dítě chce blízkou osobu uhodit, nebo dokonce uhodí. Opět se jedná o součást vývoje a dítě se snaží prosadit svou osobnost. V těchto případech je nutné, aby dítě poznalo následky toho, když někoho uhodí a také pochopilo rozdíl mezi hračkou a lidskou bytostí. Je potřeba situaci nevyhrotit, naopak popsat pocity dítěte

a ukázat, jak je možné konflikt řešit jinak. Děti, které k tomu mají větší sklony, potřebují pevné hranice více, než děti ostatní. To co dítě musí od raného věku vědět je, co si smí dovolit a co nikoli. Není jednoduché toto dítě naučit, jedná se o dlouhý a trpělivý proces neustálého opakování a demonstrování vzorového chování (GERBER a JOHNSON, 2011).

Freud mluví ve vývoji dítěte o fázi orální, kdy má dítě uspokojení ze strkání věcí do pusy, po té i následné konzumace. Pokud děťátku rostou zoubky, je nejvhodnějším řešením kousátko či jiný předmět určený ke kousání. Pokud však dítě všechny zuby má a přesto se rozhodne zakousnout do kamaráda, můžeme po kousátku sáhnout znovu. Dítě může ke kousání dostat i jiný předmět, který si samo vybere, důležité však je, aby vědělo, že do kamarádů a jiných lidí se nekouše. Ačkoli se může zdát křik a kárání jako vhodný zásah, opak je pravdou. Gerber a Johnson (2011) uvádí, že je lepší, když dítě upozorníme, že kamarády kousat nesmí. Zakázat dítěti kousání úplně je nesmysl, dítě kousat potřebuje a s naší pomocí musí poznat věci, do kterých se kouše a naopak. Pokud ke kousnutí dojde, je vhodné postižené dítě utěšit a zeptat se, zda to bolelo. Pokud budeme přehánět a dítě nadměru litovat, může se z kousání stát pouze chování, které připoutá naši pozornost.

1.4 Rozvoj dětí v rodině

V rodině záleží především na kvalitě společně stráveného času, nikoli na množství. Těmito malými krůčky rodiče otvírají dítěti dvířka k osamostatnění. Dítě ví, kde může hledat jistotu a lásku, a proto se vydává zkoumat své okolí, ze kterého se vždy vrací do náruče rodičů (GREGORA a KROPÁČKOVÁ, 2016).

Aby se dítě dobře rozvíjelo, je potřeba nejprve zajistit uspokojení jeho biologických / fyziologických potřeb. Podle Maslowovy pyramidy potřeb, kterou definoval roku 1943, se jedná o potřeby s nejvyšší prioritou. Jedná se o spánek, vodu, jídlo, dýchání, vyměšování, tělesnou teplotu a fyzickou aktivitu (MASLOW, 2014). Dále je nutné prostředí s dostatkem různorodých podnětů. Mezi podněty můžeme také zařadit trénování sluchové a zrakové paměti, třeba pomocí říkanek s pohyby. Dítě získá cit pro rytmus, naučí se lépe koordinovat své pohyby a zaměří se na své tělo, navíc s nácvikem říkanek souvisí i poznávání řeči a slov. To je klíčové pro správný vývoj řeči, která je tak moc důležitá. Slovní zásobu a dětskou zvědavost podporujeme tím, že s dětmi mluvíme, zpíváme si, ukazujeme a popisujeme věci. Dítě si často samo trénuje svou řeč a toto období nazýváme jako předřečové stádium. Svou egocentrickou řeč trénuje tak, že si povídá při

hře s panenkami, autíčky, anebo jen komentuje situaci. Osvojování řeči v rodině je zásadní, do kolektivu dětí v mateřské škole by mělo jít tehdy, kdy dokáže říci, co potřebuje (BACUS, 2013).

To, co děti říci neumí, zvládnou ukázat, případně přímo chytí dospělého za ruku a dovedou ho tam, kam potřebují. Vývoj řeči je tak, jako ostatní oblasti vývoje, velice individuální. Je známo, že děvčata oproti chlapcům v řeči vyspívají rychleji. Matějček uvádí, že je potřeba se dítěti věnovat a všechny činnosti komentovat. Není nutné po dítěti chtít, aby nás napodobovalo, to přijde, až bude dítě samo chtít a v jeho vývoji přijde ten správný čas. Vše co do dítěte vkládáme, se časem objeví (MATĚJČEK, 2005).

Batolata většinu času vyzařují neskutečnou energii a jsou odhodlaná pro všechno, co jim okolí nabízí. Když se dítě naučí pohybovat, vydává se vstříc všemu samo za sebe, když ho však rodiče zvednou a z místa nebo od zajímavé věci odnesou, způsobuje to dítěti vztek a frustraci. Pro dítě, které začne chodit, je novinka, že může svět poznávat samo, ale s tím, že ho rodiče budou stále usměrňovat, nepočítalo. Gerber a Johnson (2011) také uvádí, že zvědavost je u dítěte vyvolána automaticky a je potřeba dítě nechat věci zkoumat a poznávat. Je proto vhodné, aby mělo v tomto období dítě své bezpečné prostředí, kde může k této jeho experimentaci docházet, bez větších zásahů rodiče.

V prvních měsících života dítěte je pozornost velice krátká a s věkem dítěte se pozornost prodlužuje. Stále však můžeme mluvit pouze o pozornosti nezáměrné, kdy dítě upoutají pouze věci, pro něj zajímavé. Kolem jednoho roku se dítě učí myslet účelně, tedy pokud mu hračka upadne, snaží se k ní dostat, jeho vnímání už tedy není tak pomíjivé. Za období batolete toho dítě zvládne spoustu a učí se velice rychle, zvláště s každou zpětně poskytnutou vazbou od rodiče (EINONOVÁ, 2001).

Ke konci kapitoly o výchově dítěte v rodině bych chtěla zmínit roli matky v dnešní době, podle Lažové (2013). Ta uvádí faktory dnešního mateřství, které si matky často vůbec neužívají, dítě neustále chovají a oblékají ho do nejnovějších modelů, které děťátku nejsou vůbec pohodlné. Děti jsou rozmazlené, bez hranic a dovolují si na matku víc a víc. Autorka uvádí, že byla několikrát svědkem toho, když dítě matku bouchá, plácá, nehezky ji oslovuje a matka jen bezmocně pokrčí rameny a neví si rady. Večer pak ulehá do postele zcela vyřízená a rozpolcená s myšlenkou, co dělat jinak. Od začátku je potřeba používat selský rozum a udělat miminku dny co nejklidnější a nejpohodlnější. Vše co se dítě naučí a následně používá, muselo někde okoukat. Proto by se rodiče měli zamyslet, jak mezi sebou před dítětem jednají, ne nadarmo se říká, že dítě je odrazem

rodičů. Nastavit dítěti hranice, umět říct ne a vysvětlit mu slova nesmíš a musíš, je jeden ze základních faktorů pro klidné žití.

Domov a rodina dává dítěti již několikrát zmiňovaný pocit bezpečí a také stálost. V běžném případě se matka dítěti doma může věnovat tak, jak ono samo potřebuje. Zvyknou si na řád, pravidla a rituály, které naplňují jejich den. Pokud se nejedná o rodinu nefunkční, nebo rodinu, kde jsou děti zanedbávané, nemůžeme diskutovat o tom, že by bylo místo, kde je péče pro dítě lepší (POLÁKOVÁ, 2019).

2 Předškolní instituce a dítě v raném věku

Biddulph (2017) uvádí, že u ročních dětí je ideální péče chůvy pouze v řádu pár hodin v týdnu. Ve dvou letech, je možné péči navýšit na dva dny v týdnu a děvčátka ve dvou a půl letech mohou navštěvovat kvalitní a spolehlivé jesle na méně než polovinu dne, pokud zařízení psychicky zvládají. U chlapců je dobré ještě půl roku počkat. Nejlepší je péče rodičů, pokud se však nemohou o dítě starat sami, je dobré nejprve zvážit péči příbuzných, dobré přítelkyně a až po té hledat chůvy či dětské skupiny.

Ať byla po druhé světové válce doba jakákoli, v předškolních institucích si nekladli žádné velké cíle na vzdělávání dětí. Mateřská škola se brala jako místo, kde si dítě může hrát v interakci s ostatními a zažije nové, zajímavé věci. Již tehdy bylo známo, že pro malé děti není odloučení od rodičů vhodné, zvláště pokud místo milující matky přišla předškolní instituce, na kterou dítě nemuselo být fyzicky ani psychicky připraveno. U dětí nastávaly poruchy spánku i příjmu potravy. Stát se mohlo, že dítě nebylo vrstevníky přijato a to mohlo mít negativní dopad na samotnou socializaci dítěte. Pokud dítě skupina přijala, docházelo mezi vrstevníky brzy k tzv. poměřování a hledání rozdílů. Ve vztahu s novou autoritou, tedy pečující osobou, která měla najednou nahradit matku, si mohlo dítě vytvořit negativní postoj a od prvních chvil v instituci prožívat těžké chvíle bez lásky a útěchy (ŠULOVÁ, 2010).

Většina zemí předpokládá, že předškolní instituce umožňují oběma rodičům studovat či pracovat a dávají tak dospělým možnost seberealizace, i když se stanou rodiči. Pokud se jedná o zařízení do 3 let věku dítěte, mluví se hlavně o pečovatelské službě, dále pak o složce vzdělávací a socializační. U batolat to ani jinak nejde a bez péče okolí se neobejdou. Než však rodiče dají dítě do jedné z institucí, měli by si ověřit, zda je kvalitní a bude jim vyhovovat (SYSLOVÁ, BORKOVCOVÁ a PRŮCHA, 2014).

2.1 Nástup dítěte do instituce

Pokud se rodiče z nějakého důvodu rozhodnou umístit dítě do instituce před dovršením třetího roku, je potřeba, aby vybrali zařízení, které se na raný věk specializuje. Respektovat by však měli i potřeby a vývojovou úroveň dítěte. Prostředí, které bude kvalitní a pro jejich potomka ideální, musí mít vhodně nastavené podmínky výchovy a péče. Je důležité, aby rodiče o zařízení získali potřebné informace a ideálně zařízení i osobně navštívili. Každý rodič má nastavená jiná

kritéria, proto se jejich otázky a požadavky na zařízení mohou značně lišit, co bude vyhovovat jedné rodině, nemusí vyhovovat rodině druhé (SPLAVCOVÁ A KROPÁČKOVÁ 2016).

S nástupem dítěte do instituce přichází hodně změn a nových situací. Podle Niesel a Griebel (2005) se jedná o přechody. „*Přechody souvisejí s životními událostmi, které s sebou na individuální úrovni, na úrovni rodiny a na úrovni okolí přinášejí nějakou fázi změn.*“ (NIESEL a GRIEBEL, 2005, s. 25). Přechody proběhnou dobře, pokud má dítě dobře zvládnuté ovládnání silných emocí a stres. Pokud se však dítě jeví jako nezralé, měl by rodič jednat v zájmu dítěte a dle toho své rozhodnutí zvážit. Stejně jako mohou dítě hlídat chůvy, může rodiče zastoupit babička nebo jiná blízká osoba, u které se bude dítě cítit více komfortně. Vše je individuální, nemůžeme tedy zhodnotit, kdy bude dítě dostatečně připravené vstoupit do kolektivu mezi své vrstevníky a prožívat odloučení od rodičů po dobu několika hodin. Těžké může být pro dítě střídání různých sociálních prostorů. Ty skrývají jiné podmínky, jiná pravidla, jiná očekávání, proto je potřeba dítě dostatečně připravit a dát prostor pro adaptaci, která může trvat až 3 měsíce.

2.2 Adaptace batolat

Žádné výzkumy neprokázaly, že by děti starší tří let zvládaly nástup do mateřské školy a samotnou adaptaci lépe, než děti dvouleté (SAXONBERG, HAŠKOVÁ a MUDRÁK, 2013). MPSV (2019) však uvádí, že optimální věk nástupu dítěte do dětské skupiny je 2,9 roku. Samotný adaptační proces musí být jemný, šetrný, na dítě se nesmí tlačit a je potřeba nechat adaptaci volný průběh. Mahlerová (2006) přednesla informaci, že za celý život jsou největší adaptační nároky kladeny právě v dětství, kdy dítě stále vstupuje do nových míst s jinými sociálními činiteli. Dítě v raném věku ještě nemá zcela utvořenou osobnost a je flexibilní, což pomáhá dítěti adaptační procesy zvládat a přizpůsobit se novým věcem. Dítě v době adaptace zažívá mnoho nového více, než si kolikrát uvědomujeme. V instituci zůstává samo, pohybuje se kolem něj několik dětí i noví dospělí. Vnímá nové prostory, vůně a pravidla. Haefeleh a Wolf-Filsingerová (1993) nazývají toto období jako období orientace. Právě prostory by měly být pro dítě přizpůsobené, vhodné a lákavé. Zřizovatel mateřské školy, nebo dětské skupiny by měl volit správné hračky, obrázky a vzdělávací materiál dle věku dětí. To, co dítě silně vnímá je atmosféra, která v dětské skupině panuje (MPSV 2019). Na dítě je toho opravdu hodně a adaptace by měla probíhat postupně. První návštěva by měla být s maminkou a společně by zas měli prostor opustit. Doba odloučení se postupně prodlužuje, není však vhodné dělat velké skoky. Doba adaptace je u každého dítěte jinak dlouhá,

jedná se o řády týdnů, ale i měsíců. Správně by se mělo dítě adaptovat nejdéle do třech měsíců, pokud ale během procesu adaptace onemocní, vše se vrací na začátek (GREGORA a KROPÁČKOVÁ, 2016).

Hladký průběh adaptace zajišťuje poskytovatel dětské skupiny, který má funkční postupy, pomocí nichž se dítě do dětské skupiny lehce začlení. Do samotného adaptačního procesu jsou zapojeni i rodiče. Jak vše funguje, zmiňuji více v praktické části na ukázce z mé zkoumané skupiny (MPSV 2019).

Dítě musí vědět, kde jsou mantinely jeho chování a to hlavně v období sebezprozování, kdy se dítě snaží začlenit a prosadit ve skupině svých vrstevníků. Děti se během dne lépe orientují pomocí rituálů. Hartl a Hartlová (2000) uvádějí, že rituál je jakési opakování obřadů, úkonů či činů. V době adaptačního procesu, je vhodné zvolit např. rituál pro loučení s maminkou. Rogge (1999) uvádí, že rituálem se pro dítě stávají nepochopitelné věci pochopitelnými a usnadňují tak samotný průběh situace. Rituálem často tak nepomůžeme jen dítěti, ale i samotné matce. Úzkostlivé maminky přenášejí své pocity na jejich ratolest a problém při příchodu do instituce tak může být horší, než když dítě přivede např. tatínek. Je dobré nastavit mantinely dítěti, ale i rodičům, vždy však s profesionalitou. V době adaptace je velice důležitá komunikace s rodiči. Stačí si s rodiči říci každý den pár slov. I rodiče zajímá, jak si dítě vede a jak zvládlo den. Pro chůvy je komunikace také přínosem, protože se mohou zeptat na nejasnosti a veškeré informace, které je potřeba znát kvůli dítěti. Jedná se vždy v prospěch dítěte.

Je potřeba počítat s tím, že dítě může prožívat strach a úzkost. Nástup do nového prostředí s cizími lidmi není snadný ani pro dospělého, natož pro dítě, které se stále cítí duchem spojené s matkou a právě její péči a pozornost potřebuje. Je známo, že pokud má dítě strach, nepotřebuje víc, než dotek nebo objetí, jako důkaz, že v tom není samo. Dítě nemá dostatek zkušeností, aby se se situací dokázalo vypořádat samo, potřebuje oporu dospělého, který mu ukáže směr a pomůže situaci vyřešit. Jemný dotek a uklidňující řeč je to nejlepší, co vystrašené dítě může dostat (ROGGE, 1998).

MPSV (2019) uvádí, že v době adaptace by se dítě mělo seznámit s režimem a pravidly dětské skupiny. Mělo by si osvojit hygienické návyky a základní rituály dne. Na samotný rozvoj a vzdělávací složky je v tomto období lepší zapomenout a nechat dítě plynule zapadnout mezi své vrstevníky. Pečující osoby mají čas na pozorování vývojové úrovně dítěte a možných nedostatků.

Vhodná doba, kdy má dítě nastoupit do instituce neexistuje, vše je individuální. Platí však to, že čím je dítě mladší, tím více času by mělo trávit doma, mezi osobami, která jsou mu blízké.

„Rodina a domov mají rozhodující vliv na psychický vývoj nejenom pro dítě dvouleté, ale i pro dítě tříleté, čtyřleté atd.“ (GREGORA a KROPÁČKOVÁ, 2016, s. 120).

Na konci adaptačního procesu již dítě chápe, že doba, kterou stráví v dětské skupině je časově omezená a po té opět následuje návrat k rodičům. Navázalo vztah s chůvou, dětmi, zná pravidla a normy dětské skupiny. Doba adaptace je různě dlouhá, závisí na mnoha faktorech, kdy jedním z nich je právě věk dítěte (MPSV 2019).

3 Dětská skupina

Dětská skupina je jednou z forem předškolního vzdělávání a jedná se o jednu z nejnovějších služeb. Jedná se o instituci pro děti od jednoho roku až do zahájení povinné školní docházky. Dětské skupiny doposud financuje Evropský sociální fond. Dotace však všechny výdaje nepokryjí a zařízení jsou tak většinou soukromá. To, že má jedna chůva na starost pouze šest dětí, je bráno jako nadstandard, který také něco stojí. Bez podpory státu a po skončení evropských dotací to dětské skupiny nebudou mít lehké. Podle aktuálně projednávané novely zákona, by instituci měl financovat státní rozpočet, rodiče a případné dofinancování z obecních rozpočtů. V září roku 2019 přišlo MPSV s návrhem na přejmenování dětských skupin na staronový název jesle a přijímání dětí do věku tří let včetně. Mezi jednotlivými rezorty jsou velké rozpory, není tedy známo, jak vše dopadne (CELERYNOVÁ, 2019).

Nejvyšší počet dětí v dětské skupině je 24. Často se však setkáme se skupinami, které mají kapacitu 12 dětí. Důvodem jsou hygienické požadavky na prostory a provoz. (PILÍK, KOSTKOVÁ a VENTLUKOVÁ 2017). Skupiny nabízejí docházku v minimálním rozsahu 6 hodin denně. Jedná se o sociální službu, kde pečující osoby nemají povinnost děti vzdělávat, protože jejich činnost spočívá v hlídání a péči o dítě (SPLAVCOVÁ a KROPÁČKOVÁ 2016). Během pobytu dítěte v dětské skupině probíhá hlídání, péče o potřeby dítěte, rozvoj hygienických a kulturních návyků. Dětská skupina by měla mít svá pravidla a filosofii, s čímž by měli být obeznámeni rodiče. Není totiž možné, aby v instituci fungovalo vše tak, jak to dělá doma rodič a na co je dítě z domova zvyklé. Díky menšímu počtu dětí je však možné realizovat individuální přístup ke každému dítěti dle potřeby. Dětské skupiny mají ohledně očkování stejné podmínky jako mateřská škola. Nenačkované dítě není přijato. Dle § 50 zákona č. 258/2000 Sb.)

Mateřské školy vnímají dětské skupiny jako konkurenci, hlavně kvůli mírnějším podmínkám k otevření. Ty však umožňují rodiči nastoupit do práce dříve, než může být dítě přijato do mateřské školy (TĚTHALOVÁ, 2015). Dětské skupiny nemají povinnost závazně používat tento název oproti mateřským školám, které jsou k tomu plně zavázány. Dětské skupiny tedy vystupují i pod názvem jesle, klubík, miniškolka či školička. Samotné Jesle pod Ministerstvem zdravotnictví ukončili svou činnost již v roce 2013. Názvy jsou však pro veřejnost a hlavně rodiče matoucí. Více se o porovnání jeslí a dětských skupin zmiňuji v kapitole 3.3 Nevýhody dětských skupin a jesle (VAŠÍČKOVÁ 2018). K datu 17. 12. 2019 je v České republice 1005 dětských skupin s 13 184 místy pro děti (MPSV 2019).

3.1 Pečující osoby

Pečující osoby vykonávají přímou činnost k dítěti. Kvalifikaci chůvy získávají pomocí kurzů MPSV a jedná se o chůvy pro dětské koutky a chůvy do zahájení povinné školní docházky (SPLAVCOVÁ a KROPÁČKOVÁ 2016). Jejich činnost spočívá v hlídání a péči o dítě. Pečující osoba musí být starší 18 let, mít zdravotní způsobilost, bezúhonnost a odbornou způsobilost. *Odborná způsobilost k výkonu povolání všeobecné sestry, zdravotnického asistenta, ošetřovatele, porodní asistentky, zdravotně-sociálního pracovníka, zdravotnického záchranáře, psychologa zdravotnictví nebo specializovaná způsobilost k výkonu povolání klinického psychologa, sociálního pracovníka nebo odborná způsobilost pracovníka v sociálních službách, odborná kvalifikace učitele mateřské školy, učitele prvního stupně základní školy, vychovatele, profesní kvalifikace chůvy pro děti do zahájení povinné školní docházky, nebo odborná způsobilost k výkonu povolání lékaře* (PILÍK 2017, s. 21).

Na zřizovateli je, aby pečující osoby stmelil a vytvořil tak schopný fungující tým, který pracuje v klidném a podnětném prostředí. Důležitou součástí je také profesionální růst pečovatelek v zájmu o vývoj a výchovu dítěte v dětské skupině (MPSV 2019).

Pečující osoby musí být proškoleny ohledně bezpečnosti, také absolvují kurzy a školení ke zvýšení své kvalifikace. Počet pečujících osob je proměnlivý a závislý na počtu dětí, na jejich zdravotním stavu a věku. Pokud se ve třídě nachází maximálně 6 dětí, stačí jedna chůva. Dvě chůvy pokryjí počet dětí 7-24, v případě, že se však ve skupině nachází alespoň jedno dítě mladší dvou let, je potřeba chůvy tři. Toto se však netýká dětských skupin o kapacitě 12 dětí. Tam jsou dostačující dvě pečovatelky. Poskytovatel dětské skupiny má jasný plán, cíle a vize, jak postupovat a jaké metody a zásady používat při práci s dětmi. Podle toho se zaměstnanci tj. chůvy řídí (PILÍK 2017).

3.2 Rozvoj dětí v dětských skupinách a jejich výhody

MPSV (2018) uvádí, že na rozdíl od mateřských škol se ve skupinách nachází menší počet dětí a je tak možný individuální přístup ke každému dítěti tak, jak potřebuje. Chůvy postupují podle svých znalostí a zkušeností tak, aby byl přístup k dítěti co nejvíce individuální. K batolatům je potřeba přistupovat jinak, než k dětem předškolního věku a přizpůsobit například i úroveň komunikace. Pro to, aby pečovatelka mohla s dítětem individuálně pracovat, musí samotné dítě

znát a vědět, co mu dělá problém, v čem je dobré a co je schopné dokázat. Na základě pozorování dítěte v prvních dnech si chůva udělá obrázek a může se začít snažit vycházet z jeho potřeb, což je základem individuálního přístupu.

MPSV (2019) doporučuje dětské skupiny spíše pro mladší děti, protože prostor a jiné věcné podmínky jsou jim přizpůsobeny lépe, než ve většině mateřských škol. Mimo věcné podmínky je v dětské skupině i vhodnější atmosféra pro dítě tak nízkého věku. Dětské skupiny jsou menší skupiny, s přátelským a rodinným přístupem, kde tolik nejde o to, kdy bude umět dítě počítat nebo napsat své jméno, ale spíše o to, aby dítě zvládlo sebeobsluhu, udrželo čistotu a naučilo se žít v sociálním prostředí. Je obdivuhodné, jak rychle se dítě naučí pomáhat druhému a osvojí si tak základy prosociálního chování. Chůvy působí ve skupinách jako vzor a jejich chování značně ovlivňuje chování dětí. Díky nižšímu počtu dětí také probíhá snadněji adaptace, protože ve třídě fungují každý den dvě chůvy a jedna z nich se tak může naplno věnovat novému dítěti, zatímco druhá pracuje s ostatními dětmi.

Jako značnou výhodu v dětských skupinách vidím volnost. Na děti se netlačí, vše přichází spíše přirozeně a vychází se z potřeb dětí tak jako doma. Tato volnost se odráží v celém průběhu dne dětí a personálu. Dětem se často pouze připraví prostředí a dále se nechává vše na jejich iniciativě, dochází tak k všestrannému rozvoji osobnosti dítěte. Ačkoli je herna přizpůsobena dětem od jednoho roku, často se dětem v cestě objeví překážka, jako třeba box s hračkami, kočárek, jiné dítě apod., dítě pak musí samo vyřešit situaci a překážce se vyhnout nebo ji zdolat, k čemuž v domácím prostředí tolik nedochází, protože je tam maminka, která cestu dítěti „uklidí“ a připraví ke snadnému průchodu. Dítě se tedy učí více vynalézavosti a také trénuje svoji hrubou motoriku, protože se často pokusí cestu přelézt, nebo zdolat jinak. Batole, které již chodí, rychle zjistí, že už nemusí čekat, až ho dospělý někam přenesou nebo mu něco podá, ale že už to zvládne samo. Dítěti působí pohyb radost a uspokojí jeho potřeby aktivity, o čemž mluví i Gregora a Kropáčková (2016).

Dětská skupina je na batolata připravena a často disponuje předměty a hračkami pro rozvoj jemné motoriky. Rozvoji jemné motoriky však předchází dostatečně rozvinutá motorika hrubá, ve které se dítě zlepšuje pomocí jakékoli pohybové aktivity, ať už se jedná o lezení, skákání, chůzi a to nejen po rovném povrchu. Jemnou motoriku dítě rozvíjí manipulací s drobnými předměty a učí se tak zkoordinovat práci malých svalů. Při činnostech pro rozvoj jemné motoriky, ať už se jedná o skládání puzzle, navlékání korálků nebo třídění kuliček podle barev, je u dítěte vždy přítomná

chůva, aby zamezila případnému vdechnutí předmětu. S dětmi se často realizují výtvarné chvílky, kdy je potřeba, aby mělo dítě prožitek s práce s barvou. Na pastelky a štětce je zpočátku čas a bývají tedy nahrazovány pomocí válečků, houbiček nebo dítě maluje rukama. Po experimentaci s barvou přichází na řadu již zmiňované pastelky, které by měly být širší, aby u dítěte probíhal správný nácvik na tzv. špetkový úchop, s kterým dítěti pomáhá samozřejmě pečovatelka (GREGORA a KROPÁČKOVÁ, 2016).

Celkově lze shrnout, že dítě se v dětské skupině může rozvíjet podobně jako v domácím prostředí, ale nachází se mezi vrstevníky a může tedy odmala vytvářet interakce. Vrstevníci jsou pro děti velice důležití a více se o nich zmiňuji v kapitole 1.1 Socializace batolete. Pokud dítě navštěvuje dětskou skupinu často, může se stát rychleji samostatnějším. Hlavním důvodem je, že tam není maminka, která záměrně i nezáměrně kroky svého dítěte usměrňuje a hledá nejlepší cesty pro hladký průběh nejrůznějších situací. Děti jsou neustále pod dozorem pečovatelek, a ačkoli je počet dětí na jednu chůvu nízký, není čas „čistit“ cestu všem dětem, které se ve skupině nacházejí.

Velkou výhodou je, že se děti navzájem motivují a je známo, že se napodobují, což výrazně přispívá k jejich rozvoji. Rodiče často přicházejí s dítětem a vyprávějí chůvám, co jejich dítě ještě neumí a co ho nemohou naučit. Byla jsem svědkem toho, kdy se dítě naučilo rychle stolování, ať už se jedná o to, že vydrží sedět na židli, uchopit lžičku, samo se nakrmit nebo pít z hrnečku s uchem. Děti si jdou navzájem příkladem a je dobré podporovat zvláště kladné chování. Mimo stolování se děti naučí chodit ukázně na procházce, oblékání či průpravě na udržení čistoty. Jedno z dětí odmítalo nosit čepici i rukavice, po vlivu vrstevníků s tím již nemá problém. Stává se však, že dítě se chová jinak v dětské skupině a jinak doma. Znamky toho jsou již vidět v šatně, kdy si rodiče dítě přebírají, zdá se pak, jako by mělo dítě dvě tváře. Jak uvádí Rogge (2016), děti potřebují mít nastavené hranice, o kterých stejně tak píše Biddulph (1999), kdy dítě schválně zkouší, co mu projde a co kdy rodiče zarazí. Tím je potřeba se řídit od prvního dne a hranice dítěti určit hned, jak vstoupí do dětské skupiny. Práce pak bude snadnější pro obě strany, dítě je flexibilní, zvykne si a mezi hranicemi se bude pohybovat automaticky a s jistotou.

Daniela Celerýnová uvádí na webových stránkách mojedetskaskupina.cz, že hlavním cílem dětských skupin je pomoci rodičům ke sladění práce a rodiny, ať už se jedná o nástup či návrat do zaměstnání rodiče, který byl na mateřské dovolené. Otvírací doba se proto často přizpůsobuje rodičům a jejich pracovnímu vytížení. Dětskou skupinu může dítě navštěvovat dle potřeby rodiče.

Dítě si v dětské skupině pohraje např. 2 dopoledne v týdnu a rodič uspokojí své potřeby seberealizace. Dětská skupina navíc každý rok vystaví pro rodiče platící školné potvrzení pro účely uplatnění slevy na dani, rodiče tak mohou uplatnit slevu na dani za každé své dítě v dětské skupině.

3.3 Nevýhody dětských skupin a jeslí

Známým problémem předškolních zařízení je ztráta individuálního přístupu, který byl dítěti dopříván doma. K tomu samozřejmě dochází i v dětských skupinách, ale ne tak rapidně, jako v mateřských školách. Stejně zůstává to, že je dítě bez matky, která vždy věnovala pozornost zásadně jemu. Když dítě nastoupí do dětské skupiny, objeví se nová autorita, která má často jiná pravidla a požadavky, než maminka doma, tudíž může být dítě rozpolcené a nějakou dobu potrvá, než se vše ustálí. Dětské skupiny se pyšní individuálním přístupem, který mohou aplikovat díky nízkému počtu dětí, co však individuálně zvládat v dětské skupině nelze, je spánek a stravování. Každé dítě, které do skupiny nastoupí, je z domova zvyklé na svůj režim a přizpůsobit se režimu instituce nemusí být vůbec snadné. Pokud se jedná o mladší batole, logicky má větší potřebu spánku, než dítě o dva roky starší, ale v dětské skupině není možné ukládat každé dítě v jinou dobu a následně je i v jinou dobu krmit. Pak se však může stát, že bude dítě unavené, rozmrzelé a atmosféra bude obtížná pro všechny zúčastněné (ŠULOVÁ, 2010).

Rodiče vnímají jako největší nevýhodu poplatků za docházku dítěte do dětské skupiny. Výzkumy MPSV (2019) uvádí, že to uvedlo 53% dotazovaných dospělých občanů. Jako další nevýhody byly uváděny např. smíšený věk dětí, ne odborná kvalifikace pečujících osob nebo daleká vzdálenost od bydliště. Obce jako nevýhodu uvádějí financování a shánění vhodných prostorů, pro zřízení samotné dětské skupiny (MPSV, 2019).

Gregora a Kropáčková 2016 se také zmiňují o vhodném jídle pro batolata. Ta by měla dostávat jídlo lehce ochucené, nikoli kořeněné. Nevhodnou stravou můžeme dítěti zkazit chuť a podráždit trávicí ústrojí. Ne vždy má však dětská skupina zajištěné vhodné stravovací dodavatele. Pokud má instituce vlastní vývařovnu, může stravování ovlivnit, pokud se však jídlo dováží ze škol, domovů pro seniory nebo z velkých jídelen, může nastat problém a jídlo nemusí být pro děti nízkého věku zcela vhodné.

- Jesle

O dřívějších jeslích se debatovalo hodně a mnoho expertů se jimi zabývalo. Stále dochází k porovnávání jeslí dřívějších a dnešních dětských skupin. John Bolwby, který se věnoval teorii „připoutání“ tvrdil, že pocit lásky a bezpečí ze strany rodičů nelze nahradit a pobyt v jeslích tak dětem neprospívá (BIDDULPH, 2005). *Nejrůznější šetření, včetně těch prováděných v naší zemi, ukázala, že jsou to zařízení především ku prospěchu dospělých, nikoliv dětí, a že z vývojového hlediska jsou předčasná. Děti by si je samy nevymyslely!* (MATĚJČEK, 2005, s. 133).

Jesle, které byly masivně využívány v minulosti, již reálně neexistují. Jejich název či domněnky veřejnosti musejí dnešní dětské skupiny stále snášet. Bývají za jesle často označovány nebo samy tento název zvolí, vypořádat se však s historií a stereotypy zařízení jeselského typu není vždy snadné. Spousta dospělých nemá na tuto instituci dobré vzpomínky a změnit tedy jejich pohled na dnešní zařízení pro děti raného věku nemusí být snadné. Rodiče si někdy pamatují na stesk, pláč a odloučení od matky, tudíž na odloučení od jejich milované pečující osoby (ŠULOVÁ, 2010).

Langmeier a Matějček 1968 zdůrazňují tři faktory předškolních institucí. Posuzoval se rozsah institucionální a rodinné výchovy, věk, ve kterém dítě do kolektivu přichází a samotná organizace a styl práce v zařízení. Problémy ohledně psychické deprivace se začaly zkoumat po období 50. letech 20. století, kdy bylo hodně dětí umisťováno do jeslí a to ve velmi raném věku. Langmeier a Matějček mluvili o značném ovlivnění dítěte institucí a výchovou v kolektivu, zvláště pokud pro to dítě ještě nedozrálo. Kladem jeslí bylo vychovávání a značný vliv pečujících osob (zdravotních sester) na zanedbané děti, které přicházely ze slabších rodin. Po porovnání dětí z jeslí a dětí, které byly vychovávány v domácím prostředí se na vývojové stupnici nijak nelišily, separace a větší nemocnost dětí však hrála pro zápornou stránku jeslí. Již v 60. letech se začal brát více v potaz biorytmus každého dítěte a přišly tak první snahy o individuální přístup a snížení doby, kdy bylo dítě v jeslích. Za optimální dobu strávenou dítětem v instituci neboli v odloučení od matky, se považuje 10-30 hodin za týden. Pokud by měla být doba delší, mohlo by dojít k vazbě nejisté, tedy k dětskému strachu, úzkosti a nejistotě. Po prodloužení mateřské dovolené do věku čtyř let dítěte, začal zájem o zařízení upadat (ŠULOVÁ, 2010).

Podle několika výzkumů, o kterých mluví Biddulph 2017, mohou být jesle škodlivé. Zvláště pokud je dítě umístěno do jeslí k celodenní péči a ještě na to není připraveno. Dále píše o pobytu v jeslích, který by neměl přesahovat 20 hodin týdně. Forma institucionálního vzdělávání by neměla být dlouhodobá a přetrvávat po celé dětství. Prováděné výzkumy uvedly, že k žádnému velkému

poškození u dětí nedochází a označili tak jesle za optimální volbu k výchově a vzdělávání dětí mladších tří let. Naopak Solterová 2014 ve své knize uvádí, že umístění dětí v raném věku do jeslí může zbrzdit jejich vývoj.

Vhodnou volbou je kombinace rodinné péče s institucionální, ta by však nikdy neměla přesahovat dobu strávenou dítěte s rodinou. Uvádí, že i v tomto případě je méně více a v tom případě, můžou mít jesle pro dítě znatelné přínosy. Na čem však nejvíc záleží je správné načasování a kvalita rodičů (BIDDULPH, 2017).

3.4 Plán výchovy a péče

Plán výchovy a péče (PVP) si vytváří každá dětská skupina zvlášť. Jedná se o výchovně-pedagogický dokument, který je součástí smlouvy o poskytování péče, měl by být pružný, protože se vše odvíjí od individuality a potřeb dětí. Musí zahrnovat všechny výchovné složky (pracovní, mravní, rozumovou, estetickou a tělesnou). V plánu se nachází témata a oblasti, které se s dětmi hodlají prožít. PVP se sestavuje na začátku školního roku podle věku a potřeb dětí. Ohled se musí brát také na to, že nové děti přicházejí během celého roku a je nutné nastavit PVP tak, aby byl vyhovující či šel pozměnit. Hlavní chuťba nebo jiná osoba pověřená vytvořením dokumentu by tam měla zařadit i přehled aktivit, které je možné k tématu využít. Jedná se často o činnosti běžné – vytváření hygienických návyků, spontánní hry dětí, jazykový rozvoj apod. (MPSV 2018).

Plán výchovy a péče slouží také pro rodiče, aby věděli, co dětská skupina nabízí a jak dny probíhají. Zaměstnanci spolu komunikují a jsou sehraní ohledně denního rozvrhu. Při práci s PVP dochází k záměrnému rozvoji dětí a jejich schopností a dovedností.

PRAKTICKÁ ČÁST

4 Strategie výzkumného šetření

4.1 Cíl výzkumného šetření

Cílem výzkumného šetření je zjistit, jak děti mladší dvou let reagují na pobyt v dětské skupině a jaké jsou možnosti jim pobyt mimo rodinu usnadnit. Dále se snažím prozkoumat průběh adaptace právě u dětí 1-3 roky tj. batolat. Konkrétně sleduji průběh adaptace těchto dětí, jejich další chování a rozvoj v prostředí dětské skupiny. Pozornost bude věnována úrovni a rozvoji sebeobsluhy, kontaktu s vrstevníky a interakci s pedagogem. Neopomenu ani rozvojové složky a pokroky dítěte, vypořádané za dobu docházky do dětské skupiny.

Výzkumné otázky:

1. **Jaký je pravidelný denní režim v dětské skupině?**
2. **Jak vypadá adaptační program pro děti v dětské skupině?**
3. **Jak probíhala adaptace 4 dětí mladších 2 let na dětskou skupinu a co jim pro lepší adaptaci pomáhalo?**
4. **Jak se proměnilo chování těchto dětí po dobu pozorování?**
 - *Ve vztahu k vrstevníkům*
 - *Ve vztahu k pečovatelkám*
 - *V sebeobsluze*
 - *jiné*

4.2 Volba přístupu a výzkumných metod

Pro svůj výzkum jsem vybrala kvalitativní přístup, který budu tvořit pomocí dlouhodobého zúčastněného pozorování.

ŠVAŘÍČEK a ŠEĐOVÁ (2007, s. 17) uvádí, že: „Kvalitativní přístup je proces zkoumání jevů a problémů v autentickém prostředí s cílem získat komplexní obraz těchto jevů založených na hlubokých datech a specifickém vztahu mezi badatelem a účastníkem výzkumu. Záměrem

výzkumníka provádějícího kvalitativní výzkum je za pomoci celé řady postupů a metod rozkrýt a reprezentovat to, jak lidé chápou, prožívají a vytvářejí sociální realitu.“

4.2.1 Metodika výzkumného šetření a výzkumný vzorek

Pro sběr dat mého kvalitativního výzkumu jsem si zvolila metodu dlouhodobého zúčastněného pozorování. Zúčastněným pozorováním je proces, který je dlouhodobý a systematický. Badatel pozoruje a zároveň vstupuje do dění. Získává tak pohled na zkoumaný problém v celém jeho rozsahu a snáze pak může informace předat čtenářům (ŠVAŘÍČEK a ŠEĎOVÁ 2007).

Dětskou skupinu, ve které jsem svůj výzkum prováděla, navštěvuji již dva roky ve volném čase a přes celé léto. Získaná data jsem doplnila strukturovanými rozhovory s některými z rodičů demonstrováných dětí.

4.2.2 Etické otázky výzkumu

Nezisková organizace Family and job z.s. podala souhlas ke zpracování bakalářské práce o jedné z dětských skupin pod ně spadajících. Souhlas byl udělen k demonstrování fungování, běhu a organizaci skupiny, dále také k pořízení fotografií prostorů. S náplní bakalářské práce byla Mgr. Daniela Celerýnová Dis. seznámena, ještě před samotným zahájením výzkumu.

Z důvodu ochrany osobních údajů dětí a pracovníků, docházejících do zkoumané dětské skupiny, byla pozměněna jejich jména a název a místo skupiny není uváděno.

4.3 Prostředí výzkumu

Dětská skupina pod neziskovou organizací Family and job vznikla v roce 2013. Jejich hlavním cílem je spojení soukromého a pracovního života. Pod organizací funguje několik projektů – Moje dětská skupina, Jesle školky, Work-life balance, Pro Child project a 2 generace. Zakladatelkou Family and job je Mgr. Daniela Celerýnová, Dis. Ta se již 6 let věnuje tématu práce spojená s rodinným životem, medializuje své články, veřejně vystupuje a pořádá konference i semináře. Dále se podílí na analýzách pro významné instituce, mezi její práci patří také žádání o dotace, které

jsou pro růst organizace důležité. V následujících letech plánuje rozšíření sítě dětských skupin pod svou organizací.

Dětská skupina, kterou stále navštěvuji, má dvě třídy. Každá z tříd má kapacitu 12 dětí a v každé z nich působí každý den dvě chůvy. Celkem je ve skupině 9 pečovatelek s různě velkými úvazky a vzděláním. V areálu skupiny je dvorek, který je určen k dětským hrám.

Jedna ze tříd je umístěna v přízemí a druhá v prvním patře. Do patra se děti dostávají po schodech, u kterých je nízké zábradlí. Před každou třídou je rozšířená chodba, kde se nachází lavičky a háčky dětí s jejich značkou. Na chodbě najdeme vyvěšené dětské výtvary a na nástěnce různá opatření, jídelníček a plán výchovy a péče. Obě třídy mají barevné stěny a jsou pomyslně rozděleny kobercem na část hrací a část se stolečky. Na koberci nalezneme hračky nejrůznějšího typu. Bývají uklizené v šuplících či poličkách v dosahu dětí. Volně stojí skluzavka a domeček. Děti mají k dispozici také kočárky a na vyžádání různé typy stavebnic, náradí, koleje, zvířátka a různé vzdělávací hry. Prostor naproti stolečkům zaplnily 3 dětské cestovní postýlky určené mladším dětem, které nezvládnou usnout na volně ležících matracích. Matrace se nacházejí ve stojanu, který má každá třída umístěný jinde, stejně tak i peřinky a polštáře. Na pravé straně třídy je koupelna, ve které se nacházejí dva nízké záchody, nočníky, umyvadla, sprchový kout, háčky s ručníky a také boxy s plenami. V obou třídách se po vstupu do třídy nachází po pravé straně bar a kuchyňská linka pro přípravu svačinek a servírování oběda. (Fotografie interiéru jsou v příloze číslo 2)

Na dvorku, kterým se prochází při příchodu do dětské skupiny je velké pískoviště, dřevěný domeček, stolečky a lavičky, trampolína, odrážedla a různé sportovní náčiní. V létě se napustí malý dětský bazének a děti ho mají jako brouzdaliště. Dvorek disponuje také záhonkem, kam s chůvy společně s dětmi sází okurky, rajčata nebo jahody.

4.4 Výzkumný soubor

Pro můj výzkumný soubor jsem si vybrala různorodé děti. Mezi prvními dětmi, které jsme si vybrala, byla 19 měsíční **dvojčata Jan a Daniel**, kteří se od začátku chovali jinak a vykazovali jiné projevy, než ostatní děti. Důvodem pravděpodobně je, že jsou dva a jsou zvyklí být stále spolu, proto byl můj zásah jasný a věděla jsem, že se chci dozvědět více.

Jako další mi do oka padla **Amálka**, která do dětské skupiny přišla s maminkou, se kterou společně bydlí v azylovém domě. Tím se od ostatních dětí lišila a opět mě zajímalo, jak bude vše holčička vnímat. Do dětské skupiny nastoupila, když jí bylo pouhých 16 měsíců a vypadala ještě jako bezbranné miminko, které nezvládlo udělat krok bez dudlíku a oblíbené hračky.

Posledním dítětem, na které jsem se více zaměřila, byla **Ella**. Děvče mě upoutalo od prvního dne, kdy do dětské skupiny nastoupilo. Ellinka byla na svůj věk velice vyspělá a upovídaná, když nastoupila, bylo jí přesně 24 měsíců. Zaujala mě a chtěla jsem se o tak šikovné holčičce dozvědět více.

5 Přiblížení chodu v dětské skupině

5.1 Režim dne

Dětská skupina funguje podle plánu výchovy a péče. O děti se stará několik profesionálních chův s různým typem vzdělání. Rodiče jsou seznámeni s tím, že se nejedná o hlídací koutek, ale o místo, kde se může jejich dítě rozvíjet.

Program týdne:

Pondělí – výtvarné hrátky

Úterý – jóga pro děti

Středa – výtvarné hrátky, logopedická prevence

Čtvrtek – čtení dětských knih

Pátek – hudebně-dramatické dopoledne

Program a činnosti jsou hodně flexibilní a záleží na zájmu a náladě dětí. Pokud děti hezky rozvíjí volnou hru, není potřeba zasahovat, ale naopak čekáme, až děti budou vyžadovat pozornost, abychom nějakou činností překvapily a děti zaujaly. Zařazuje se více činností v kratších intervalech kvůli věku dětí.

- Ranní činnosti

Provozní doba je od 6:30 do 16:00. Děti přicházejí v rozmezí od 6:30 do 8:30 podle potřeb rodičů. V této době také probíhá volná hra, kdy si děti mohou brát libovolně hračky, dle svého výběru. K dispozici také mají hračky a činnosti připravené chůvou, která má ranní směnu. Do těchto her a činností se děti nenutí, ale mohou si je vybrat. Jedná se třeba o omalovánky, stříhání, dřevěné skládačky a knížky, vždy však pouze jedna z uvedených možností. Pokud si dítě vybere připravenou činnost, chůva je mu k dispozici a pomáhá nebo dohlíží. Při příchodu každého dalšího dítěte následuje přivítání s rodiči i se samotným dítětem. Chůva buď přebere dítě z náručí rodiče do své náruče, nebo nastaví ruku, aby dítě pobídla k vstupu do třídy. V 7:00 přichází druhá chůva.

- Svačina

Po osmé hodině jedna z chův připravuje ranní svačinu, ta se podává v 8:30 po příchodu všech dětí. Než se svačina podává, je potřeba, aby si děti došly na toaletu (dětem, které neudrží čistotu, se plenky kontrolují průběžně). Svačina probíhá hromadně u stolečků a některé mladší děti jsou usazeny v dětských jídelních židličkách. Většina dětí jí bez dopomoci, chůvy jsou však k dispozici a mohou dětem pomoci, pokud to potřebují. K ranní svačině bývá pečivo, jogurt, ovoce nebo cereálie s mlékem. V dětské skupině jsou děti, které trpí různými alergiemi, proto je potřeba, aby byly chůvy pozorné a svačinu dětem obměnily, pokud se v ní nachází něco, co dítě nesmí. Dítě, které dosvačí, odchází do umývárny. Pokud se jedná o dítě mladší, nebo takové, které samo hygienu nezvládne, doprovází ho chůva. Než ostatní děti dosvačí, na koberci probíhá volná hra. Chůvy mezi tím připravují věci na cvičení, řízenou činnost a uklízejí nádoby po dětech.

- Ranní cvičení

Cvičení probíhá v dětské skupině pomocí básniček, písniček a rytmických her. Nejedná se o typické cvičení z mateřské školy, ale o cvičení vhodné pro batolata a mladší děti. Dětem se oznámí, že je potřeba uklidit, abychom mohli cvičit. S úklidem je potřeba dětem pomáhat a mladším dětem dávat pokyny, co mají uklidit a kam (př. Natálka uklidí autíčko do šuplíku). Je potřeba dětem ukázat předmět, který máme na mysli, nebo jim ho rovnou podat a říci, kam ho mají odnést.

Když jsou hračky uklizeny, svoláváme se na koberec do kruhu pomocí rituálu – *Málo nás, málo nás, pojďte děti mezi nás*. U mladších dětí je potřeba pomoci se zapojením se do kruhu. Někdy je potřeba jmenovitě určovat, kdo se s kým chytne, abychom kruh vytvořili. Problém je, když si děti do kruhu nesou svou oblíbenou hračku – plyšáka, robota. Chtějí, aby také cvičili, o to je pak těžší v kruhu spojit. Jsou dny, kdy hračky na cvičení zakážeme, někdy je mít mohou. Cvičení zahajujeme písničkou – *Dobry den, dobry den, pojďte všechny děti sem. Dobry den dobry den, at je krásny celý den. Kdo je dneska z dětí tady zazpívá si s chutí s námi, dobry den, dobry den, at je krásny celý den!* Po pozdravení už děti často vykřikují říkanky, které chtějí. Těmi většinou začínáme a pak přidáváme nové nebo trénujeme oblast, kterou máme v týdenních cílech. Při cvičení často také počítáme, zpíváme, povídáme si a děláme v kruhu věci, které jsou v mateřských školách zařazeny až do řízené činnosti. Když se nám sejdou starší děti, hrajeme - zajíček v své jamce, páska

ovečky, čáp ztratil čepičku a hry podobného principu. Do hry potřebujeme pár starších dětí, které motivují mladší děti, a zároveň je to učí.

- Řízená činnost

Řízená činnost nemá svůj určitý čas na rozdíl od cvičení, které je v devět hodin. Řízená činnost přichází na řadu, když chůvy uznají za vhodné. Dokud děti hezky rozvíjí volnou hru a ve třídě je klid, moc se nezasahuje, pokud to tedy děti nevyžadují. Jakmile však začnou rozboje, křik a děti se začnou nudit, je potřeba zasáhnout, pomoci dětem s úklidem a začít se věnovat něčemu novému. Do řízené činnosti v této dětské skupině spadá hra na klavír a hudební chvilka, opičí dráha, kreslení, malování a vyrábění všeho druhu, dále individuální chvilky dětem, kdy si každá chůva bere jedno nebo dvě děti k sobě a pracují např. na puzzle, zkouší hrát pexeso, ukazují si v knížkách a dělají různé věci pro rozvoj dítěte. Dále do řízené činnosti patří pobyt venku jak na dvorku, tak na procházce.

- Pobyt venku

Vzhledem k věku dětí se vždy hodnotí počasí a dle toho se o pobytu venku rozhoduje. Ať už se jedná mezi volbou procházky či pobytu na dvorku, délce pobytu venku nebo vhodném oblečení dětí. Je hlavně na rodičích, aby daly dětem vyhovující oblečení. Pokud rodiče nějakou důležitou část oblečení dětem nedávají, vyskytne se pak na dveřích lísteček s doporučením, o donesení např. rukavic či pokrývky hlavy. Jelikož jsou děti malé a často nepoznají, které oblečení či boty jim patří, doporučuje se věci podepsat. Usnadní se tak práce jak pečovatelkám, tak rodičům při dohledávání nějakého kousku oblečení, které mohl být přiřazen k jinému dítěti a to převážně v zimě, kdy mají děti hodně kousků oblečení.

V areálu budovy je dvorek, který slouží k rekreaci hlavně v teplejších dnech, kdy si děti mohou hrát na písku, skákat na trampolíně, jezdit na odrážedlech, houpat se, klouzat se na skluzavce, hrát si s míči či rozvíjet hru v domečku kuchyňkou. Nevýhodou dvorku je, že je tam betonová dlažba a pády se pak neobejdou bez úrazů. Na jaře se vždy do dřevěného podlouhlého květináče zasazují např. semínka okurek, rajčat či sazenice jahod. Děti si v létě mohou hrát s vodou a zalévat tak rostlinky či využít malý dětský bazének. Na dvorku se často do dění zapojují chůvy, které nabízejí dětem činnosti nebo se zapojují do hry na písku, v domečku či do hry s míčem. Děti si často pro chůvu dojdou a samy ji do hry vtáhnou. Děti také často berou chůvám práci. Tím je myšleno

zalévání rostlin a květin, zametání rozsypaného písku nebo vytrhávání plevelu. Dětem se s radostí činnost přenechá a chuva pouze dohlíží, aby nedošlo k úrazu.

Na dvorku se hlavně v parných dnech dohlíží na pobyt ve stínu a dodržování pitného režimu. Osvědčilo se pití v nádobě s kohoutkem, kdy si děti pití samy nalévají. Není pak potřeba děti do pití nutit, ba naopak krotit, protože zálibu v nalévání pití si najde každé dítě. Pro pobyt venku v letních dnech a nadměrného pití je dobré dětem častěji připomínat potřebu dojít si na toaletu. Venku však mohou děti na určeném místě čůrat samy nebo s dopomocí a snáze se pak učí potřebu ovládat, často proto, že ostatní děti jsou vzorem a vidina kamaráda, který vykonává potřebu sám a může tak pomoct kytičky nebo kamínky děti láká.

Pokud se s dětmi vyráží na procházku, dostane každé dítě přes své oblečení reflexní vestu s logem dětské skupiny. Cíle procházek jsou různorodé, nejčastěji se však jedná o návštěvu louky nebo nedalekého lesa, které si pak mohou děti volně hrát. Při volné hře mimo areál budovy je potřeba být mnohem více ve střehu a děti neustále přivolávat. Pravidla jsou nastavené, ale věk dětí neumožňuje jejich stoprocentní dodržování. S dětmi si v lese hrajeme s přírodninami, stavíme domečky, děláme hromady listí nebo řadíme klacíky podle velikosti. Při cestě k cíli s dětmi pozorujeme a komentujeme prostředí. Děti rády hrají hru na „Kdo vidí...“. Pečovatelka vybírá zajímavé či všední věci v dětském dohledu a následně se ptá, kdo tu věc vidí a kde. Dětem pak rychleji uteče cesta a navíc trénují zrakovou pozornost a diferenciaci.

Někdy proběhne změna a s dětmi se vydáváme na náměstí do cukrárny nebo do zverimexu. Pro děti je to nevšední záležitost a mají tyto vycházky rády. Ty se však dají uskutečnit spíše při menším počtu dětí a to hlavně kvůli vstupu na náměstí, kde se pohybuje hodně lidí a často tam bývá zmatek. Při každé procházce a obzvláště při procházce do města si opakujeme, že se musíme držet poutka na hadovi – vycházkový had. U dětí, které s tím mívají problém, bereme za ruku a předcházíme tak možnému problému.

- Oběd

Stravování probíhá ve třídě u stolečků stejně jako svačina. Obědy dětské skupině dováží místní pečovatelská služba v uzavřených várnících a probíhá již v 11:15. I přes to, že se jídlo podává brzy, jsou malé děti a děti nové často unavené již před obědem. Bývají pak mrzuté, uplakané a několik desítek minut před obědem bývá kritických. Chuvy si u stolečku s dětmi krátí čas pomocí

říkanek, básniček, písniček nebo opakováním barev. Každé dítě dostane bryndák a čeká, až mu pečovatelka donese zchlazenou polévku. Většina dětí neumí foukat, a proto je potřeba dbát na to, aby mělo jídlo vhodnou teplotu. Děti se krmí sami, jen některé s dopomocí. Díky tomu, že se děti vidí navzájem, se i nováčci rychle naučí jíst samy. Po polévce přichází hlavní chod, který děti dostávají opět do mističek. Většinou mají děti k dispozici pouze lžíci. Děti dojídají postupně, ten kdo dojedl, odchází do koupelny, kde je buď samostatný, nebo mu s použitím toalety a umytím pomůže chůva. Děti, které neudrží čistotu, dostávají v koupelně na přebalovacím pultu čistou plenku na spaní.

- Polední spánek

Po odchodu z koupelny odchází dítě na své připravené lůžko (lůžka chystají chůvy před obědem). Tam proběhne převléknutí do pyžama a následný odpočinek. Většina dětí si na spaní nosí z domova plyšovou hračku, někdo i dudlík. Od stolečků postupně odejdou všechny děti a ty se následně ukládají na lůžka. Dítě, které jde domů po obědě, sedí na gauči s knížkou a čeká na příchod rodiče. Když všechny děti leží, zatáhnou se rolety a na řadu přichází krátká pohádka. Většina dětí usíná do 15 minut. Se spánkem v dětské skupině nemá po ukončení adaptačního procesu nikdo problém. Ani děti, které rodičům doma po obědě nespí.

Děti mají na odpočinek čas od 11:45 do 14:00. Pokud se některým dětem vstávat nechce, lehce se probouzejí a na lehátku mohou být do 14:20, ale to zvláště děti, které chodí domů déle. Vyzvedávání dětí probíhá od 14:30 do 16:00.

- Odpolední činnosti

Během odpočinku připraví dětem chůva svačinu. Po svačině přichází na řadu opět hygiena a volná hra. Děti postupně odcházejí a nejvíce jich chodí po třetí hodině. Během odpoledne chůva nabízí omalovánky, knížky, vkládačky nebo různé individuální činnosti. Soustředěnost dítěte však klesá při každém zazvonění a následném příchodu některého z rodičů.

- Kulturní akce a výlety

Kulturní akce nejsou v dětské skupině tak pestré jako v mateřské škole. Pokud se však v divadle objeví vhodné představení, uváží se, které děti to zvládnou, a následně se s nimi do divadla jde. Do dětské skupiny často zavítá i fotograf, ať už s tematickým focením, nebo klasickým focením na konci školního roku – tj. přibližně v květnu. V tomto období se také vyrazí se všemi dětmi na výlet do nedalekého okolí. V předešlých letech se objednaným minibusem dojíždělo do nedalekého mlýna, kde mají bazén, hřiště a domácí zvířata. Z výletu byly děti vždy nadšené a vzhledem k věku dětí to je dostačující.

5.2 Počet dětí a jejich věk

V dětské skupině, která má dvě heterogenní třídy je aktuálně zapsáno 32 dětí ve věkovém rozmezí 1-3 roky. Denní limit je 12 dětí na třídu (některé děti chodí např. pouze dva dny v týdnu). Stav se během roku několikrát mění, protože děti při dovršení třetího roku často odcházejí do mateřské školy, dochází ke stěhování nebo k jiným změnám, kvůli kterým děti dětskou skupinu opouštějí. Náhrada za děti odchozí se nehledá, naopak se rodiče s dětmi hlásí během celého roku, ať už chtějí dítě přihlásit nebo si jen rezervovat místo na dobu jimi určenou. Nouzi o děti tato dětská skupina opravdu nemá.

Dětská skupina má hranici pro nástup dětí od 1 do 4 let. Tato dětská skupina řídí tím, že pro starší dítě je vhodnější mateřská škola a uzákoněná možnost docházky do dětských skupin dětem od jednoho roku do zahájení povinné školní docházky je problematická. Tento vývojový věk je pestrý a každé dítě potřebuje něco jiného. Vést tedy dohromady děti roční a šestileté není vhodné. Aktuálně je ve skupině nejvíce dětí dvouletých a tvoří tak 74% z celkového počtu. Podle dětí, které se již hlásí na nadcházející školní rok, je pravděpodobné, že procentuální hodnota zůstane podobná.

Faktem je, že děti, kterým je čistých 12 měsíců, se v dětské skupině objevují zřídka. Za dobu, po kterou v dětské skupině působím, jsem zažila takové případy tři a nyní jsou v jedné další dvě děti, které nastoupí den po dovršení svého prvního roku. Více dětí přichází až po ukončeném 18. měsíci. Stejným případem byla i dvojčata, o kterých se více zmiňuji v kapitole 7.1. Realita, se kterou se často v dětské skupině setkávám, je, že čím mladší dítě, tím delší dobu ve skupině stráví. Je absurdní, že by to mělo být přesně naopak. Rodiče se na to samozřejmě upozorňují, ale pak už je na nich, jak se rozhodnou. Z celkové počtu zapsaných dětí, chodí pravidelně po obědě (v 11:30)

celkem dvě děti. Samozřejmě se výjimečně stane, že jde některé z dětí domů dříve, ale to pouze ojediněle. Průměrně stráví dítě v dětské skupině 7 a půl hodiny. Jedná se však i o extrém, kdy je dítě v dětské skupině po celou otvírací dobu a to pět dní v týdnu.

5.1 Adaptační program

Adaptací rozumíme dobu, kdy si dítě zvyká na něco nového, v našem případě na nové prostředí dětské skupiny, nové lidi, nová pravidla a především na odloučení od rodičů. Adaptace může mít různě dlouhý průběh a to na základě individuality dítěte a přístupu rodičů i chův. Udává se, že standartní doba adaptace je 4 týdny až 3 měsíce, při čemž závisí na mnoha podmínkách. Za úspěšně ukončený proces adaptace považujeme to, že dítě pobyt v dětské skupině zvládá a to bez větších nářků a stýskání po rodičích. Dítě po nějaké době pochopí, že si jej rodiče vždy vyzvednou. Na místě je však citlivý a trpělivý přístup všech zúčastněných stran. V příloze 1 je možné vidět, jak působí na dítě všichni účastníci adaptačního procesu.

Adaptační program zkoumané skupiny, vychází z publikace MPSV 2019, kterou zpracovaly PhDr. Hana Sotáková a PhDr. Pavla Presslerová, PhD. Dále se skupina řídí hlavně přáním rodičů a snaží se vyjít, co nejvíce vstříc dítěti a usnadnit tak jeho začátky v kolektivu. Není tedy možné říci, že adaptace probíhá vždy stejně, naopak, vždy se to něčím liší.

Již v prvním období – období orientace podle Haefeleho a Wolf-Filsingerové, 1993, kdy se dítě tzv. rozkoukává a můžeme ho spíše než jako účastníka dění, označit za pozorovatele, je důležitá role chůvy, která musí zaujmout místo pečovatele a dítěti se snažit pomoci poznat nové prostory. V dětské skupině, kterou navštěvuji, probíhá první setkání dítěte se skupinou i s maminkou, která ve třídě s dítětem celou dobu stráví. I tak je však chůva na blízku a musí stíhat péči o ostatní děti, ale také udělat dobrý dojem na nové účastníky a vnést je do atmosféry, která v dětské skupině je. První návštěva tedy probíhá s rodičem po celou dobu pobytu, který bývá cca dvě hodiny. Další setkání absolvuje opět rodič i dítě, ale rodič se po vhodné době od dítěte odloučí a odchází. Pak přichází dvě hodiny prvního seznamování dítěte s dětskou skupinou a kolektivem bez matky/rodiče. Dítě často působí uzavřeně, straní se, brečí a matku hledá. Podle informací rodičů, si pak děti doma rodiče více hlídají a jsou zakřiknuté.

Po několika návštěvách si dítě začíná zvykat a to i díky ostatním dětem, které ho nenásilně a přirozeně do hry vtáhnou. Dítě se již orientuje, je si vědomo pravidel, které jsou v dětské skupině potřeba dodržovat, začíná být více aktivní a snaží se mezi vrstevníky prosadit (dle věku). Toto období je pro chůvy i dítě obtížné, ačkoli si je dítě vědomo pravidel, zkouší, co je dovoleno a za co bude pokáráno. Pokud dítě do nástupu do dětské skupiny netrávilo čas s vrstevníky, může docházet k agresivitě, kterou si dítě snaží získat pozici. Toto období je pojmenováno, jako období sebeprosazování.

Za třetí období se považuje období zvláštních opatření, kdy již nové dítě ví, kdo je ve skupině v centru dění a vnímá ho jako vedoucího. Během tohoto období se nové dítě snaží získat jeho přízeň a zaujmout tak vyšší postavení ve skupině. Děti však často soupeří a je potřeba je klidnit, ačkoli konflikty se vyskytují dnes a denně je potřeba s nimi pracovat a snažit se je řešit spolu s dětmi. Svě postavení si ve skupině za dobu adaptace vybuduje každé dítě a já sama jsem toho svědkem.

Ať trvá adaptace jak dlouho, vždy skončila kladně a dítě si zvyklo. Můžu potvrdit, že některé děti, docházející jen dva dny v týdnu, ten první den občas pláčou a dovolávají se maminky, druhý den už bývá v pořádku. Některé děti doslova proběhnou adaptací a cítí se v dětské skupině jako doma, naopak znám i případy, kdy adaptace trvala déle a to hlavně kvůli častému onemocnění dítěte, nebo přecitlivělosti maminky, která se s dítětem loučila opravdu dlouho a téměř se slzami v očích ho v dětské skupině nechala.

Tato dětská skupina se řídí několika zásadami. Chůvy jsou si vědomy toho, že pokud dítě nese odloučení od rodiče špatně, nejedná se o nějakou rozmazlenost, ale o citové pouto k matce, které je zjevně kvalitní. Na dítě se kladou přiměřené požadavky a dostává se mu láskyplného a citlivého přístupu s respektem k individuálním potřebám. Chůvy dětské skupiny apelují na rodiče, aby své dítě začali dávat do dětské skupiny dříve, než nastoupí do práce, nebo než nastane chvíle, kvůli které dávají dítě do instituce. Nikdo dopředu neví, jak bude dítě dětskou skupinu snášet, zda nebude potřeba postupovat s odloučením pomaleji. Rodičům se klade na srdce, že je to vše pro dobro jejich dítěte, někteří si však nedají říci a můžu souhlasit s tím, že dítě pak první dny doslova trpí.

Rodiče dostávají společně s přihláškou do dětské skupiny také podrobný dotazník, kde mají za úkol popsat jejich režim den, stravování, uvést, jak dítě oslovují a také specifika chování, nebo věci, které rodič uváží za podstatné sdělit. Adaptační proces se chůvy snaží usnadnit i rodičům,

protože v průběhu celého týdne se v dětské skupině fotí a následně se přidávají fotky do uzavřené skupiny na facebooku, kde si rodiče mohou prohlédnout, co se jaký den dělo. Neprovádí se to jen v průběhu adaptace, ale v průběhu celého roku.

6 Výsledky pozorování dětí

V této kapitole představím 4 pozorované děti, které zpočátku popíši a uvedu informace potřebné k většímu pochopení situace. Demonstruji začátky dětí v dětské skupině a věnovat se budu průběhu adaptace. Dále se budu zajímat o rozvoj a posuny ve vývoji během jejich docházky. Jednotlivé pokroky zmíním v podkapitolách, které popisují první týdny dítěte v dětské skupině, jak se dítě chovalo po třech měsících a aktuální situaci. Výsledky dále doplňuji rozhovory s rodiči, kteří mi popsali, jak se jim dítě jeví a jak se chová doma.

6.1 Dvojčata – Jan a Daniel

Během mého působení v dětské skupině se nám přihlásili k docházce rodiče s dvojčaty. Klukům bylo 19 měsíců, když k nám nastoupili k celodenní docházce na 5 dní v týdnu. Dětskou skupinu opustili po roce a půl kvůli nástupu do mateřské školy v místě bydliště. Dle názorů chův však nebyli na mateřskou školu připraveni.

6.1.1 Jan

Honzík je dvojče typu A. Již v prenatálním období byl silnější a matky tělo upřednostňovalo jeho. Měl více živin, plodové vody a jeho stav byl optimální. Po narození měl 2 300 gramů.

On je z dvojčat dominantnější a tvrdohlavější. Pokud se mu něco nelíbí nebo nechce něco dělat, sekne se. Zůstane stát na místě a hlavu sklopí dolů, někdy dodává slova ne ne ne. Často je vidět, že je pro bratra vzorem. Ten ho následuje, opakuje po něm činnosti i hlouposti, co vymyslí a je jím veden. Honzík vyniká ve vnímání hudby. Pokud dostane rytmický nástroj, často se drží v rytmu, který udává klavír. Je dobré dodat, že matka z otcovy strany je hudebně nadaná a dělá v ZUŠ. Ohledně samoobsluhy se sám dobře nají bez dopomoci, ale jí pouze některé věci. Po roce v dětské skupině začal částečně udržovat čistotu přes den. Odloučení od rodičů zvládá bez problémů.

6.1.2 Daniel

Daník je dvojče typu B. Je drobnější, jemnější a moc živin a plodové vody v prenatálním období neměl. Díky pohybům kluků v bříšku mu od bratra vždy trochu vody přiteklo. Po narození měl pouze 1 700 gramů.

Daniel je mazlivější a méně temperamentní dvojče. Častěji však pláče, je citlivější a vyžaduje více pozornosti. Přes půl roku běhal Daniel ve třídě pouze po špičkách, to se ale později srovnalo. Má rád pohybové říkanky a písničky. Ve 26 měsících se pokoušel obouvat a zouvat sám boty. Čistotu částečně začal udržovat ve stejné době jako Honzík. Odloučení od rodičů mu nečinilo a nečiní žádný problém.

6.1.3 Projevy dvojčat v dětské skupině

○ První týdny

Od začátku byla vidět **silná vazba**, kterou mezi sebou mají. S **adaptací nebyl vůbec žádný problém**. Kdyby do třídy přišel někdo neznalý, nepoznal by, že se jedná o nově docházející děti. Netrvalo to ani měsíc a kluci po ránu do třídy přímo vběhli a odchod rodičů je prakticky nezajímal. Ráda bych upozornila na fakt, že se to stupňovalo. Z jedné strany bylo vidět, jak jsou **dvojčata v dětské skupině šťastná**, na druhou stranu, odchod rodičů probíhal tak, že kluci zabouchli dveře a vesele utíkali do třídy. Snažili jsme se, aby odchod rodičů probíhal jinak a kluci se loučili máváním. K tomu však došlo až po několika měsících docházky.

Ze začátku trápilo chůvy Honzíkovo chování a **vzdor**, který je ovšem ve vývoji běžný. Když se Janovi něco nelíbilo, zasekl se a opakoval slovo ne. To se ze začátku dělo i při odchodu ven. Chůva ho pak musela odnést do šatny, to už ale Honzík plakal. Vysvětlování a naléhání nemělo smysl, ačkoli se o to chůvy snažily. Daník byl ze začátku bezproblémové dítě, autoritu chův respektoval a dokázal se vždy podřídít. **Nespokojenost a pláč** obou kluků se objevoval pravidelně kolem jedenácté hodiny. Po rozhovoru s rodiči se ukázalo, že v tu dobu chodí kluci spát, proto byli vždy mrzutí a často ani neobědvali.

Kluci neměli problém zařadit se mezi ostatní děti, fungovali mezi nimi normálně, ale hráli si pouze spolu. K interakci s ostatními dětmi docházelo pouze při sporu a hračky, jinak žila **dvojčata pouze spolu mezi ostatními**. S pečovatelkami kluci vycházeli převážně dobře a toužili často po objetí a pochování. Když potřebovali, přiběhli k chůvě a natáhly ruce vzhůru. V dětské skupině je naštěstí na mazlení a chování čas a proto kluci bylo téměř vždy vyhověno.

○ Po třech měsících

V průběhu roku se občas projevilo jejich propojení. Pokud nějakou činnost nechtěl dělat jeden, odmítl i druhý. Tak tomu bylo i u jídla. **Nelibost** vyjádřili tím, že mističku odstrčili nebo rovnou hodili na zem a to hlavně při obědě. Polévka, či druhé jídlo se rozlilo, rozsypalo a po zvýšení hlasu chůvy, na vyjádření špatného chování, kluci vždy brečeli. Brek byl stále hodně způsoben tím, že **byli kluci unavení** a proto byli rozmrzelí.

Pokud bych vynechala dny, kdy byli kluci nemocní, trávili v zařízení **47 hodin týdně**. To se podepsalo i na vztazích mezi chůvami a kluky. Kluci na chůvy začali být silně vázáni a problém nastal, když jedna z jejich oblíbených chův odcházela domů dřív než oni. Chtěli jít také, bouchali do dveří, spustil se pláč. Druhý problém byl při samotném odchodu kluků, kdy po otevření dveří a spatření maminky kluci utíkali po třídě a nechtěli odejít. Bylo pak na chůvě, aby je chytila a mamince odnesla. Občas přišel tatínek, to pak žádný problém nenastal a kluci mu s radostí vběhli do náruče. Ten však chodil tak jednou za 14 dní.

Často se cvičení zúčastnili oba, **vzdor přicházel** až u vyrábění. Pokud jsme ale klukům poskytli štětce, vodu a barvu, úspěch byl zaručen. Společných činností s ostatními dětmi se účastnili nárazově. Nikdo je do toho nenutil, pokud jsme jim chtěly činnosti ukázat a donést je tam, docházelo akorát k vzteku. Chůvy vyzozorovaly, že **kluci mají dobré týdny a špatné týdny**. Když už se zdálo, že jejich vývoj postoupil a začali si třeba zouvat boty, o týden později tomu bylo naopak. Zdálo se, jako by udělali ve vývoji krok dopředu a následně dva kroky zpět. Jednalo se o stravování, sebeobsluhu, obouvání, oblékání, zapojení se do činností, **výkyvy nálad** a další.

- Nyní

Po 8 měsících chůvy **odnaučily kluky od dudlíků**, které měli v průběhu celého dne a často se jich usilovně dožadovali. Nyní je mají pouze na spánek. Velké pokroky lze pozorovat na rozvoji motoriky, jak hrubé, tak jemné. Při hraní na Orffovy nástroje jeden s dvojčat udržel někdy rytmus, druhý vyniká v zájmu o knihy. Největší zájem vzbuzují knihy s domácími zvířaty a s dopravními prostředky. Kluci začali více vnímat okolí a dění kolem nich. **Nálady se však měnit nepřestaly** a kluci mají stále své velké náladové výkyvy, které se často mění i během dne. Někdy si sami vlezou do cestovní postýlky a jen leží, jindy dny provádí velký **křik a pláč**, naopak bylo i pár dnů klidnějších. Ačkoli kluci strávili v dětské skupině hodně času, výrazné pokroky u nich vidět nejsou a dle mého názoru při porovnání s vrstevníky jsou ve vývoji tak o rok a půl pozadu.

- Rozhovor

Otec (26 let)

Otázky kladené otci byly kladené na míru jeho synům. Otázky jsem připravila individuálně vzhledem k tomu, jak se mi chlapci jeví a co mě zajímalo z pohledu rodiče.

Rozhodnutí dát syny do dětské skupiny **vzešlo od matky**, které se doma cítila uzavřená a chtěla se vrátit do práce. Dvojčata jí dala doma hodně zabrat, když jim bylo 17 měsíců, rozhodla se zapsat je do instituce, která děti v tomto věku přijímala. Zbytek rodiny rozhodnutí moc nepodpořil. Byli přesvědčeni, že je příliš brzo dávat kluky do kolektivu. Jelikož se příbuzní o kluky hodně starali a mívali je na hlídání od brzkého věku, byla dvojčata na přítomnost jiných osob, nežli rodičů zvyklá. Nástup do dětské skupiny nebyl tedy problémový. Rodiče také věděli, že kluci budou mít stále jeden druhého. Doufali tak ve snadnou adaptaci, a tak se i stalo. Zprvu dávaly syny do zařízení na 4 hodiny každý den. Po 14 dnech kluky čekala celotýdenní docházka po dobu devíti hodin. Otec řekl, že kvůli **pracovnímu vyčerpání** nebylo možné kluky vyzvedávat dříve. Občas pro ně byla poslána babička, která dorazila obvykle o hodinu dříve, než byl klasický čas vyzvedávání.

Kluky každé ráno přivezla matka, po té, co se doma nasnídali, a shlédli pohádky. Cestovali v autě od mala, proto dovážení nečinilo žádný problém. Po pár dnech se kluci po vystoupení z auta vydali sami k vratům, které vedou do dvora dětské skupiny a čekali, až budou moci dovnitř. Když byly připraveni jít do třídy, sami zabouchali na dveře a chůva je pustila dovnitř, **žádné loučení neprobíhalo**. Otec řekl, že kluci doma své chování nijak neměnili a chovali se stejně. Zajímalo mě, zda došlo ke změnám o víkend, zejména proto, že celých pět dní kluci trávili čas v dětské skupině. Žádné reakce nebo změny prý však neproběhly. Kluci volné dny a dny, kdy se šlo do kolektivu, doma nijak nerozlišovali.

Jedna z mých otázek směřovala k socializaci dvojčat. Zajímalo mě, zda si dvojčata hrají i s jinými vrstevníky, ať už s příbuznými nebo s dětmi na hřišti. Odpověď mě zaskočila, protože odpověď byla ano. Já z pozorování v dětské skupině však vím, že s ostatními si začali hrát až téměř po roce působení v kolektivu. Kontakt s vrstevníky navázali do té doby pouze tehdy, když se prali o hračku nebo o jiné věci. V takových případech docházelo i ke **kousnutí kamaráda**. Jeden čas bylo jejich chování agresivnější a kousali se i mezi sebou. Podle odpovědi otce k tomu běžně docházelo i doma, stejně tak ke **škrábání a štípání**.

Po nějaké době začali žít **rodiče v odloučení**. Otec řekl, že věděl, že je o kluky v dětské skupině dobře postaráno, protože oba dva tíhli nejen k jedné chůvě. Pro pečovatelky byl tento jev zřetelný a to díky chování kluků. Ti začali být více **uplakaní, vzteklí** a změna nastala i při vyzvedávání. Často k matce nechtěli a utíkali po třídě. U otce tomu bylo naopak. Když je nárazově ráno přivedl, nechtěli od něj. Otec oznámil, že nyní jsou s partnerkou opět spolu a snaží se pomocnými silami zvládat péči o jejich dva velmi živé a **temperamentní syny**. Stejně tak jako

matka rozhodla o nástupu kluků do dětské skupiny, stejně tak rozhodla o přeřazení do mateřské školy. Otec se svěřil s obavami, zda budou mít kluci péči na stejné úrovni jako doposud, sám ví, že potřebují **hodně pozornosti**.

6.2 Amálie

Děvčátko vyrůstá s maminkou v azylovém domě. Jejich životní situace není jednoduchá. Přesto se malá Amálka dokázala začlenit do kolektivu celkem rychle a začala si dny v dětské skupině užívat.

○ První týdny

Amálka nastoupila do dětské skupiny **v 16 měsících s dudlíkem** připnutým k bodíčku a plyšovým králíčkem. Bez těchto věcí neudělala ze začátku ani krok. Dívka nebyla a není plačtivé dítě, vše zvládla od začátku výborně. Ze začátku stála kousek od dveří, cumlala dudlík a v ruce svírala svého plyšáka. **Děti se stranila** a po pár dnech začala následovat kroky chův a dělala jim v podstatně stín. Toho chůvy využily a dostali tak Amálku na koberec mezi hračky i děti. S tímto přístupem a citlivostí se holčička rozkoukala a začala se po třídě pohybovat sama. Ze začátku si však nehrála, ale jen **pozorovala děti** a hračky kolem sebe. S jídlem měla Amálka problém od začátku, to že potřebovala pomoci s krmením je v pořádku, ale z domova byla zvyklá pouze na přesnídávkové kapsičky. Polévky, ovoce apod. jí nic moc neříkalo. Se spánkem problémy neměla a usnula během chvíle. Co Amálce činilo **problém, byly procházky**, protože s maminkou jezdila stále v kočárku a chodit se jí moc nechtělo. Nelibost pak vyjadřovala naříkáním a různými zvuky, plakala až po cestě zpátky a podotknout musím, že nijak dlouhé procházky se s těmito malými dětmi nepodnikají.

○ Po třech měsících

Po dvou měsících celodenní docházky v rozsahu pěti dnů v týdnu, se Amálka naučila již mezi dveřmi odevzdat obě pro ni důležité věci, dudlík i plyšáka a s úsměvem běžela dál do třídy. **Holčička si zvykla** na vrstevníky a jejich působením kolem ní, ze začátku se totiž lekala, když kolem ní někdo proběhl. Po třech měsících si hrála s hračkami na koberci, hledala nové hračky v šuplících a s chůvami vždy **navázala kontakt** pomocí různých zvuků. Zvuky se lišili podle toho, jak se Amálka cítila. Její slovník obsahoval akorát slovo máma, dudí (dudlík), zazu (plyšák) a pití. V jídle nastal

velký pokrok a děvčátko se již **zvládlo nakrmit samo** bez dopomoci, stále však přetrvávala její vybíravost v jídle. Odmítala veškeré ovoce, knedlíky a nejradši měla suché věci. Zlom nastal i u procházek, kdy už si Amálka stěžovala jen občas a to při cestě do kopce. Jinak se zvládla držet procházkového hada a dojít do místa určení. Začala chápat režim dne v dětské skupině. Když dojedla oběd, sundala si bryndák a s radostí běžela na své lehátko. Čekala pak, až jí chůva donese dudlík, následně se nechala převléci do pyžama a **za chvíli spala**.

- Nyní

Dětská skupina pomohla Amálce v **rozvoji lokomočních činností, v hrubé i jemné motorice** a rozmluvení. Kolem 20 měsíce začala Amálka brát dětem hračky. Vzala hračku a běžela pryč, po vyslovení žádosti, aby hračku vrátila, proběhlo vše v pořádku a hračka byla zpět u majitele. Stejně to probíhá i po 5 měsících, Amálka si tak získává pozornost chův, nic závažnějšího jsme v tom nenašli, protože po oslovení předmět hned s úsměvem vrátí. Holčička také začala **více žvatlat**, často svou řečí něco vypráví a lze v tom slyšet pár smysluplných slov. Jeví zájem o všechny činnosti a **s radostí** je vykonává. Pokroky nenastaly u oblékání a svlékání. Holčička nejeví snahu a matka jí vychází vstříc. Je po té problém, dovést k tomu Amálku v dětské skupině. Svě věci pozná, umí si zout boty, ale jinak si oblečení přinese a hodí ho před chůvu. Problém může být i to, že má stále plenky a donedávna nosila stále body, zapínající se v rozkroku.

S čistým svědomím můžu říct, že holčička je v dětské skupině **šťastná** a každodenní pobyt si bez zábran užívá. Podle maminky je Amálka klidné tiché dítě, co si vydrží celé odpoledne hrát v postýlce, tak se ale holčička v dětské skupině nejeví.

- Rozhovor

Rozhovor s rodičem nebyl realizován.

6.3 Ella

Ella je dvouleté velice aktivní, milé a zvědavé děvčátko. Jeví se starší, nežli je a to hlavně díky její slovní zásobě a celkově nadprůměrnému řečovému projevu. Navštěvuje dětskou skupinu ráda. Při každodenním příchodu se zdá být stydlivá, strká si prsty do pusy a hlavu má skloněnou k zemi. Stud však opadne během 5 minut a z Ellinky se stává čertík.

○ První týdny

Zpočátku Ella navštěvovala dětskou skupinu 2x do týdne na dopoledne, po návrhu chův pak začala chodit každý den. Když chodila jen ve čtvrtek a v pátek, čtvrtek vždy proplakala a v pátek už byla **velice spokojená**. Proto chůvy vyslaly impuls směrem k mamince, popsaly situaci a navrhly řešení. Maminka se nijak dlouho nerozmýšlela a nabídku přijala. Ukázalo se, že to byla správná volba a **spokojenost** byla na obou stranách. Ella se zlepšovala den ode dne a loučení s maminkou a následné odloučení zvládala lépe. Co Ella zpočátku nezvládala, byly **vrstevníci a drobné spory**, které řešila kousáním, stejně tak jako veškerou nelibost. Děti z ní měly strach a chůvy velké obavy, jak se bude vše dál vyvíjet.

Po měsíční docházce Ella kousat přestala a maminka začala dávat dcerku do dětské skupiny na 7 hodin denně. Pro Ellu bylo nové jít v dětské skupině po obědě spát. Maminka však podala dostačující informace k tomu, jak Ella usíná a již první pokusy o usnutí vyšly kladně. Ella zpočátku dostávala lahev s mlékem a do ruky dudlík, který po dopití mléka za lahev vyměnila. V některých dnech usnula již u **pití mléka**, jiné dny bylo potřeba ji hladit po čele. Již v průběhu adaptace jsme si všimli, že ohledně oblékání je Ellinka **šikovná**, ale trochu líná. Víme, že se obléká sama s minimální **dopomocí**, někdy to ale zkusí a chce být oblečena od chůvy. Oblečení však stačí rozložit na zem správnou stranou, dát jí **dostatek času** a ona to zvládne.

○ Po třech měsících

Ella si ve skupině **našla kamarády**, a nejoblíbenějšího Jiříka, o kterém doma stále mluví. Jiřík je o rok starší a stejný čertík jako ona. Po uplynutí adaptačního procesu je Ellinka v zařízení naprosto spokojená. **Nekouše, ani nepláče**, pokud ji tedy něco nebolí nebo není unavená. Jeví se spíše jako extrovertní zvědavé dítě plné elánu. Po ránu se drží po boku chůvy, po půl deváté (po svačince) už je Ella v centru dění a dobře se baví. Je spokojená, veselá, ráda opečovává mladší děti

nebo panenky, hraje si s Jiříkem, jezdí s kočárkem a hraje si s kuchyňkou. Je **přizpůsobivá** a do skupiny dětí snadno zapadla. Ella je hodně upovídaná a ráda sděluje chůvám, co kdo kde dělá, a co se kde děje. Odpovídá na otázky a sama se často ptá „ploč“. Často jedná spontánně. Usínání probíhá již bez mléka i bez dudlíku, který někdy vyžadovala.

Maminka má doma nastavená **jasná pravidla**, proto Elle nedělá problém se jimi řídit i v dětské skupině, akceptuje přirozenou autoritu učitelky. Při ranním kruhu, cvičení, či řízené činnosti udrží pozornost, pokud ji něco nebo někdo nerozptyluje. Pracuje dobře a dává pozor na pokyny chůvy.

- Nyní

Elli kamarád Jiřík zařízení opustil z důvodu nástupu do mateřské školy, kde je jeho starší bratr. Po odchodu chlapce netrvalo dlouho a holčička se začlenila více mezi děti stejného pohlaví, jako je ona. Nyní tráví nejvíce času s kamarádkou Leiou a Zuzkou. Nemá však problém vycházet s ostatními dětmi, až na jednoho chlapce, se kterým **se často pere o věci**, nebo se postrkují. Docházka zůstala stejná a Ella tráví v naprosté spokojenosti v dětské skupině osm hodin pět dní v týdnu. S matkou se ráno u dveří vždy rozloučí a s radostí ji vítá v odpoledních hodinách, kdy se pro ni matka vrací. Pravdou je, že ačkoli je děvče na svůj věk **dost vyspělé**, některé situace stále řeší křikem a vztekem. Chůvy i matka si stěžují ne Elli odmítání, protože k tomu aby holčička poslechla je často potřeba říct informaci vícekrát a někdy i zvýšit hlas.

Ella si hraje se svými vrstevníky a občas vyhledá chůvu, aby jí něco sdělila. V průběhu dne se několikrát ptá, co budeme dělat, a dle mého názoru by jí víc svědčila mateřská škola, kde je přeci jenom program bohatší a náročnější. Elle dala maminka doma vše, co mohla a nyní **vidí pokroky**, který si malá přináší z dětské skupiny.

- Rozhovor

Matka (28 let)

Ellinky maminka je velice sympatická a mladá paní. Rozhovor s ní byl proto velice příjemný. Od začátku bylo vidět, že Ellu **vychovává s pevnými hranicemi**. Ella je velmi šikovné děvče a maminku nadevše miluje. Matka uvedla, že doma už dala dceři vše, co mohla (s tím musím

souhlasit), a proto se rozhodla pro dětskou skupinu. První plán byl, dával Ellu do kolektivu na dva dny v týdnu, po domluvě s pečovatelkami začala po měsíci Ella navštěvovat instituci denně (když chodila pouze dva dny v týdnu, plakala a byla rozhozená) a bylo to v její prospěch. Tak jak viděli chůvy, tak i matka, Elle se v dětské skupině **nesmírně líbilo** a chodit tam si zamilovala. Dětskou spinu si oblíbila tak, že celý víkend opakuje, že chce za dětičkama. Mezi další přání patřilo, že chce tetu Terku. Já však chodila do dětské skupiny pouze na jeden, někdy dva dny v týdnu a tak jsme si byly vzácné. Maminka i ostatní chůvy říkaly, že Elli otázky po tetě Terce provázely každý den.

Matka dále uvedla, že pro ni bylo překvapení, že Ella v dětské skupině nezlobí, protože doma tomu bylo naopak. Doma odmlouvá, dělá, že neslyší a občas s maminkou „zametá“. K tzv. zlobení, došlo u Elli tehdy, kdy se dala v dětské skupině dohromady s chlapcem, jménem Jiřík. Změny v chování pak vidělo všechny zúčastněné strany. Ella začala kamaráda **napodobovat, vztekat se** a převzala všechny **negativní** vlastnosti Jiříka. To vše přetrvávalo i po odchodu Jiříka z dětské skupiny. Trvalo přibližně měsíc, než se Ella vrátila do normálu.

Ella si doma začala více **zpívat a říkat básničky**, které se naučila v dětské skupině. Sama byla na dva roky velice šikovná a i myšlenkové pochody má na vysoké úrovni. Pochopit tak některé situace pro ni nebyl problém. Matka prozradila, že je velice ráda, že se pro tuto dětskou skupinu rozhodla. Viděla a stále vidí, **pokroky jak po stránce slovní, tak pohybové i sociální**. Ella je velice zvědavá a v instituci spokojené děvčátko plné energie, dělá mamince radost. Ačkoli ji budou brzy tři roky a mohla by jít do mateřské školy, matka se rozhodla, že kvůli své i dceřiny spokojenosti, **ji v dětské skupině nechá**, i za předpokladu, že bude platit větší školné, než ve školce.

6.4 Rozvoj dětí v dětské skupině, kterou navštěvují

Mnou zkoumaná dětská skupina nemá napsanou žádnou filosofii, postupy nebo cíle. Od doby, kdy dětskou skupinu navštěvují, ale vím, že se jedná ve prospěch dětí a to za každou cenu. Druhá věc, která je potřeba zmínit je vedení dětí k napravování svých chyb a milných pokusů. To znamená, že pokud dítě např. rozlije pití, vylije vodu kolem umyvadla apod., dostane hadr a za asistence chůvy nepořádek a napáchané škody uklidí. Děti za to nejsou rozhodně kárány, ale pouze upozorněny, že se pokažené věci musejí napravit. Do těchto nápravných věcí s často více hrnou mladší děti, které v tom ještě nevidí jakousi povinnost, u starších dětí je potřeba využít motivaci, nebo si vzít také hadr a pracovat s nimi.

Děti jsou vedeny k samostatnosti a to nejen o oblékání a stolování, ale i v rozhodování a řešení konfliktů. Dostávají tak šanci prožít situace, které doma ne vždy nastanou. Ačkoliv jsem v předchozí části mluvila o volnosti průběhu dne, jsou předem dané věci, které by se za den měli udělat. Ať už se jedná o cvičení, zpívání, nebo nějakou výtvarnou činnost. Věci, ale přicházejí spíše přirozeně. Pokud si děti hezky hrají, dochází k vyrušení pouze v případě svačiny či oběda. Cvičení a jiné činnosti se můžou oddálit a dětem se nechává prostor pro volnou hru. Často se starší děti ptají, co se bude dělat a kdy se bude cvičit apod. Těší se na to a někdy si i samy řeknou, co by právě chtěly dělat, jakou písničku chtějí zpívat, nebo jakou hru chtějí připravit.

Kouzelná je interakce mezi malými dětmi, která přichází po nástupu do dětské skupiny celkem brzy, samozřejmě podle věku dítěte. Jelikož jsou děti malé, nemají žádné své přátelské skupinky a jsou otevřeni k novým věcem i nově přichozím dětem. Zvláště pokud se jedná o mladší dítě, seběhnou se kolem něj hlavně holčičky a snaží se jej opatrovat, vzít za ruku, nést jeho lahev a jiné kladné věci. V těchto chvílích nemá často člověk slov a jen pozoruje, jak jsou děti laskavé i citlivé. Přítomna jsem byla i několika okamžikům, kdy se děti navzájem utěšovaly, aby neplakaly a navzájem se ujišťovaly, že po spinkání přijde maminka. Je zvláštní, že informaci kolikrát děti raději přijmou od vrstevníka, než od chůvy, která dítěti také opakuje, že rodič přijde.

Ve skupině je každá chvíle něčím dítěti prospěšná a odnáší si z ní něco do budoucího života. Každé dítě to prožívá jinak, ale jakmile tam není matka, je pro dítě všechno nové a zjišťuje, co všechno může dělat samo. Dle mého názoru se jedná o doplnění rodinné výchovy, nejedná se však o náhradu, což si někteří rodiče myslí.

Rozvoj dětí v dětské skupině může dobře fungovat, pokud má dítě dobrý základ z rodiny a v dětské skupině se z toho může vycházet. Pokud rodiče spolupracují, sdělují informace o dítěti

a něco o rodině prozradí, je pak práce lepší a efektivnější. Pro rodiče se každý měsíc vypracuje papír velikosti A4, kde se napíše, co se bude v daný měsíc v dětské skupině dít. Napíší se výtvarné chvílky, učení nových básniček a písniček, kde jsou přiložené i texty. Nemůžu říci, že to čte každý rodič, ale zpětná vazba se občas dostaví.

7 Výzkumná zjištění

V této části jsou zaznamenány výsledky výzkumného šetření získané pomocí dlouhodobého zúčastněného pozorování v jedné dětské skupině. Jednotlivě uvádím každou otázku, u které následně sděluji výsledky.

7.1 Výzkumná otázka číslo 1

Jaký je pravidelný denní režim v dětské skupině?

Pozorování ukázalo, že denní režim má **stabilní řád**, který je však plně přizpůsoben dětem. Každý den je na programu jiná činnost, což je oproti mateřské škole jiné. Mateřská škola má dané činnosti, které se opakují každý den. I dětské skupiny mají činnosti jako je cvičení a chvilku podobnou řízené činnosti, ale k tomu se každý den přidá nějaké jiné aktivity – jóga, logopedické hrátky apod. Denní režim v dětské skupině není tak striktní jako v mateřských školách, ale více se vše nechává na iniciativě a potřebách dětí.

Průběh každého dne se řídí individuálními potřebami každého dítěte. Vycházet všem dětem vstříc je možné díky nízkému počtu dětí ve skupině. Problém, který se v režimu dne nachází a nemusí všem dětem starším jednoho roku vyhovovat, je čas stravování a spánku. Děti mají z domova naučený svůj režim, který se s režimem dětské skupiny většinou neshoduje. Každé dítě si po nějaké době zvykne a vše funguje bez problémů.

Pokud bych zmínila aktuální situaci a umístování dvouletých dětí do mateřských škol, myslím, že je pro ně prostředí dětských skupin vhodnější. Věcné podmínky jsou lépe přizpůsobeny a režim dne také. Po dlouhodobém pozorování musím zmínit, že i batolata vyžadují společné aktivity. Ačkoli se ze začátku neúčastní, bedlivě průběh pozorují a prožívají radost. V dětské skupině je dostatek času na spontánní hru, která je prokládána řízenými chvilkami, které děti často samy vyžadují.

7.2 Výzkumná otázka číslo 2

Jak vypadá adaptační program pro děti v dětské skupině?

Adaptační program dětské skupiny je přizpůsoben každému dítěti zvlášť. Plán má jasné body, podle kterých postupuje, ať už se jedná o návštěvu dětské skupiny dítěte s rodičem nebo volnější režim, kdy má dítě čas se rozkoukat a pozorovat, jak vše ve skupině funguje. Doba adaptace je individuální a i tím se v dětské skupině řídí a jsou schopni se podřídit

potřebám nově příchozího dítěte. Umožňuje to nízký počet dětí a přítomnost dvou chův, kdy se jedna z nich může výhradně věnovat novému dítěti a pomoci mu tak zvládnout obtížné chvíle bez matky.

V období, kdy dítě jen pozoruje, není do ničeho tlačeno, ale činnosti se mu pouze nabízejí. Benevolentní jsou i začátky dodržování pravidel, ty se po dítěti vyžadují až po dostatečném rozkoukání se v prostředí. Do té doby se dítěti do jisté míry ustupuje a je pouze upozorňováno, jak se dělají věci správně. Nejedná se o volný přístup, ale o dobu, kdy se po dítěti nevyžaduje, aby se chovalo stoprocentně správně. Během prvních dnů, kdy se dítě většinou kolektivu straní, však vidí, jak se chovají ostatní děti a začne je napodobovat a chovat se jako oni. Pokud v dětské skupině nejsou pevně nastavené hranice nebo nejsou chůvy seštráné, může dojít ke zmatku.

V průběhu adaptace se na nové dítě nechvátá a není do žádných aktivit, včetně stolování nuceno, pokud nechce, nemusí. Chůvy tímto přístupem skoro vždy docílí toho, že dítě začne přirozeně napodobovat vrstevníky a do chodu dětské skupiny vplyne bez větších problémů.

7.3 Výzkumná otázka číslo 3

Jak probíhala adaptace 4 dětí mladších 2 let na dětskou skupinu a co jim pro lepší adaptaci pomáhalo?

Pozorované děti, které jsem si vybrala, neměly s adaptací žádné větší problémy. U dívek, byl průběh adaptace klidný a srovnatelným s normálními jevy, naopak u chlapců (dvojčat), byl průběh zcela odlišný, než u všech ostatních dětí docházejících do dětské skupiny. Kluci v kolektivu fungovali jistě a vystačili si pouze mezi sebou. Vyžadovali pak pozornost chův, ale vrstevníků nikoli. To, že se jedná o dvojčata, hraje velkou roli, protože stále měli jeden druhého a cítili se tak jistější. Když nastoupí do kolektivu dítě samo, nemá tam nikoho z rodiny a dvojčata mají v tomto tedy značnou výhodu.

Lepší průběh adaptace zajistil citlivý přístup a kvalitní komunikace s rodiči, kteří sdělovali všechny potřebné informace a zodpovídali veškeré dotazy chův.

Všechny děti si ze začátku nosily nějaký předmět, kterým se v těžších chvílích utěšovaly. Někdo dudlík, hračku nebo hadrovou plenu. Všechny pozorované děti měly průběh adaptace klidný a zároveň celkem rychlý.

7.4 Výzkumná otázka číslo 4

Jak se proměnilo chování těchto dětí po dobu pozorování?

- *Ve vztahu k vrstevníkům*

Ellinka a Amálka se vrstevníkům ze začátku spíše vyhýbaly a kontaktu s nimi se spíše stranily. Dvojčata žila ve své bublině sami, ale spolu. Vrstevníky nepotřebovali a kontakt s nimi nevyhledávali. U holčiček se zájem o vrstevníky projevil dříve, zvláště u Elli, která se rozkoukala celkem brzo a našla si kamaráda. Amálka se vzhledem ke svému věku taky zapojovala, ale jinak. Všechny pozorované děti se do blízkosti vrstevníků dostávali díky pozorování, které bylo často velice intenzivní. Dvojčata si dlouho dobu hrála jen spolu, než z dětské skupiny přestoupila do mateřské školy, znala však jména všech ostatních dětí a nejvíce se jim zamlouval Kája, který každý den přinesl do kolektivu nové auto.

- *Ve vztahu k pečovatelkám*

Když si vzpomenu na děti a jejich vztah a začátky interakce s pečovatelkami, probíhalo vše v pořádku. Chůvy odmítala ze začátku pouze Amálka, která se stranila veškerého kontaktu a doteků. To však netrvalo dlouho. Právě ona má nyní ke všem chůvám stejný vztah a žádnou výrazně nepreferuje. To však nemůžu říct u Elli a dvojčat, kteří mají mezi chůvy své vyvolené a vyhledávají přednostně je. Vzhledem k věku dětí je to v pořádku, protože chůvou „nahradili“ místo maminky a hledají teď jinou osobu, která je pro ně jistotou. Pokud chůva, kterou mají děti nejradši, není přítomna, nemají problém vyhledat jinou a sdělit jí své potřeby a přání.

- *V sebeobsluze*

Ohledně sebeobsluhy došlo k značnému rozvoji u všech pozorovaných dětí. Tři ze čtyř dětí nastoupily do dětské skupiny s plenami a dudlíky, nyní tyto věci nepoužívá ani jedno z nich. Ellinka se v době adaptace hodně počůrávala, ačkoli s tím doma neměla problém, i to po adaptaci

odeznělo Jedním z faktorů je přibývajícím věk a tím větší rozvoj a možnosti. Konstatovat však musím, že se děti samy najedly a obsloužily velmi brzy. Motivovaly je ostatní děti, které s nimi jedly u společného stolu a možná také hlad a chuť, protože chůva nemá hned čas dítě krmit a musí donést jídlo i ostatním dětem. Ohledně oblékání je nejšikovnější Ella, která to zvládla brzy po nástupu do dětské skupiny. Kluci zvládají převážně svlékání. Akorát Amálce se nechce a doma k tomu vedena není. Ráda si připraví všechno své oblečení a hodí ho před chůvu, víc zatím není v její moci. Holčička zůstala na konci pozorování také jediná, která neudrží čistotu přes den a nosí stále pleny. K nočníku má odpor a vzpírá se, proto ji chůvy nenutí a čeká se, až přijde nějaký zlom.

8 Diskuze

V rámci mého kvalitativního výzkumu jsem dětskou skupinu průběžně navštěvovala při studiu na vysoké škole po dobu dvou let. Díky tomu jsem mohla dostatečně vypořádat režim a atmosféru, která ve skupině panuje. Protože jsem instituci navštěvovala dlouho a stále ji navštěvuji, získala jsem celkový pohled jak z pozice pozorovatele, tak z pozice chůvy. Za každý den strávený s dětmi jsem vděčná, protože mi pokaždé ukázaly něco nového nebo jiný pohled na věc. Mé názory na dětskou skupinu se po dobu návštěv hodně měnily.

Měla jsem možnost pozorovat nově příchozí děti v různém věku. Mahlerová mluví o separaci, ta se objevuje mezi čtvrtým měsícem a čtvrtým rokem. Jedná se o odloučení dítěte od matky, které dítě snáší velice obtížně. V průběhu mého pozorování, nastoupilo do dětské skupiny několik desítek dětí. Musím sdělit fakt, že **mladší děti, si zvykly na nové prostřední snadněji, než děti starší**. Pokud mluvím o mladších dětech, jedná se o ty, které ještě nedosáhly dvou let věku. Netroufám si soudit, čím je to způsobené a jestli je tomu tak i v jiných dětských skupinách, ale tady tomu tak je a samotnou mě to překvapilo.

Nezisková organizace Family and job, která zřizuje i mou zkoumanou skupinu uvádí, že hlavním cílem otevření dětských skupin je sladění rodinného a pracovního života rodičů malých dětí. Do dětské skupiny ale hodně docházejí i děti, jejichž matka nepracuje, nebo má zkrácený úvazek např. dva dny v týdnu, ale dítě do skupiny dochází pět dní v týdnu. K zamyšlení jsou i situace, kdy mají školská zařízení prázdniny, tudíž je starší sourozenec doma, ale mladší dítě do dětské skupiny stále dochází. Tím, že děti tráví v instituci hodně času, vytvoří si k pečovatelkám blízký vztah. Tak, jak Langmeier a Krejčířová (1998) ve vývojové psychologii uvádí, **batolata stále vyhledávají blízký kontakt** a chtějí se chovat a mazlit. V dětské skupině, kde s nimi není matka, **nahradí tuto péči chůvy**. Spekulovat se pak může o tom, zda může být vazba mezi matkou a dítětem na dobré úrovni či nikoli.

Jako další vypořádanou věc, bych ráda uvedla velké **rozdíly mezi dětmi**. S ohledem na individualitu dětí, se pravděpodobně nejedná o problém, ale nově přicházející děti různého věku se ve vývoji a věcech, co už umí, podstatně liší. Jedná se o sebeobsahu, udržování čistoty, stravování a neopomenout zmínit řeč. Vývojové pokroky se často vyrovnávají, ale faktem je, že **děti, co jsou vývojově dál, snáší pobyt v dětské skupině lépe**. Nezáleží při tom na věku. Pokud jsou dítěti dva roky a mluví tak, že se s chůvou dorozumí, vše je snazší. Naopak vyspěle se vypadající dítě 3-4 leté, které nemá řeč dostatečně rozvinutou a chůvě nemůže sdělit své potřeby, snáší pobyt podstatně hůře.

Podle mého názoru, **jsou dětské skupiny vyhovující** a rodičům mohou často velice pomoci a usnadnit život. Dát ale dítě do instituce za každou cenu, i když na to není ještě připravené, vhodné určitě není. Já byla svědkem dětí, které si vždy zvykly, každé však potřebovalo svůj čas. Spekulovat pak můžeme nad skutečností, jak se na dětech podepíše **brzké odloučení od matky**. Langmeier a Matějček (1968) uvedli, k jakému poškození může dojít po pobytu dětí v jeslích, soudit, zda k tomu může docházet i u dětí v dětských skupinách není v mojí kompetenci. Samotné dětské skupiny jsou věcí novou a až čas ukáže případné následky.

9 Závěr

Nad zaměřením mé bakalářské práce jsem nemusela dlouho přemýšlet. Věděla jsem, že se chci zaměřit na dětskou skupinu, kde trávím svůj volný čas. Na začátku jsem si nebyla jistá, kam bude výzkum směřovat a očekávala jsem spíše negativní výsledky. Mýlila jsem se.

V teoretické části jsem zmínila nejen věkovou skupinu dětí v dětské skupině, ale také specifické chování, potřeby a průběh socializace batolat. Protože do dětských skupin nastupují děti v raném věku, zajímala jsem se také o adaptaci batolat. Zkoumaná dětská skupina má svůj adaptační program, kterým se řídí, ale u každého dítěte se postupuje trochu jinak s ohledem na individualitu každého zvlášť.

Z pozorování v dětské skupině mám hodně poznatků, které se do mé práce bohužel nevešly, ale mám je v hlavě a spolu s nimi budu v dětské skupině pokračovat a snažit se z nich vycházet. Cílem výzkumu formou dlouhodobého pozorování bylo zjistit, jak batolata na prostředí dětské skupiny reagují, jak probíhá adaptace a chování k vrstevníkům a pečovatelkám. Z pozorování vybraných dětí vzešly kladné výsledky, které jsou v kapitole 6. Pro shrnutí mohu uvést, že adaptace netrvala u žádného z dětí déle než čtyři týdny, což je k věku dětí povzbudivé. Ohledně socializace výsledky ukázaly to, co se předpokládá. Děti mladší tří let vrstevníky spíše pozorují a o společnou hru se nejedná. Z této normy vybočuje v mém výzkumu akorát Ella, ta si s vrstevníky hrála a snažila se jim dávat často úkoly a pokyny.

Závěrem bych ráda uvedla, že díky psaní bakalářské práce na toto téma, jsem se v dětské skupině zaměřila i na jiné věci, než bylo zvykem a mé dny, kdy probíhalo pozorování, byly úplně jiné, než dny ostatní.

ZDROJE

BEZDĚKOVÁ, Jana. *Učíme naše dítě mluvit*. 2., upr. a dopl. vyd. Praha: Arista, 2014. ISBN 978-80-87867-10-5.

BIDDULPH, Steve. *Tajemství výchovy šťastných dětí*. Přeložil Eliška NECKÁŘOVÁ. Praha: Portál, 1999. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-334-X.

BIDDULPH, Steve. *Výchova dětí: měly by děti mladší 3 let navštěvovat jesle? : význam rodičovské péče a lásky v prvních letech života pro zdárný vývoj dětí*. Přeložil Stanislav SOUHRADA. V Dubu: Impakt, 2017. ISBN 978-80-906350-1-2.

BOWLBY, John. *Vazba: teorie kvality raných vztahů mezi matkou a dítětem*. Přeložil Ivo MÜLLER. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-670-4.

CELERÝNOVÁ, Daniela. Jak probíhá připomínkování navrhované novely zákona a co přinese? In: Mojedetskaskupina.cz. [online]. 2019 [cit. 25. 2. 2020]. Dostupné z: <https://mojedetskaskupina.cz/jak-probiha-pripominkovani-navrhovane-novely-zakona-a-co-prinese/>

EINON, Dorothy. *Všechno o matce a dítěti: jak vychovat šťastné, zdravé a sebejisté dítě*. Říčany u Prahy: Junior, c2001. ISBN 80-7267-073-5.

EINON, Dorothy. *Všechno o matce a dítěti: jak vychovat šťastné, zdravé a sebejisté dítě*. Říčany u Prahy: Junior, c2001. ISBN 80-7267-073-5.

GERBER, Magda a Allison JOHNSON. *Sebejisté a spokojené dítě: jak povzbudit přirozené schopnosti dítěte*. Brno: Computer Press, 2011. ISBN 978-80-251-2739-1.

GREGORA, Martin a Jana KROPÁČKOVÁ. *Vývoj batolete od jednoho roku do tří let*. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-247-5085-9.

HÄFELE, Bettina. *Každý začátek v mateřské škole je těžký: Pomoc pro rodiče a vychovatele*. Praha: Portál, 1993. ISBN 80-85282-57-7.

HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X.

HAŠKOVÁ, Hana, Steven SAXONBERG a Jiří MUDRÁK. *Péče o nejmenší: boření mýtů*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) v koedici se Sociologickým ústavem AV ČR, 2012. Sociologické aktuality. ISBN 978-80-7419-114-5.

KRAFTOVÁ, Šárka. Dvouleté děti nepatří do školky? In: Mojedetskaskupina.cz [online]. 2018 [cit. 25. 2. 2020] Dostupné z: <https://mojedetskaskupina.cz/dvoulete-deti-nepatri-skolky/>

KUNZE, Petra a Catharina SALAMANDER. *Malé děti potřebují rituály*. Brno: Computer Press, 2011. ISBN 978-80-251-3405-4.

LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie* [Langmeier, 1998]. Vyd. 3., přeprac. a dopl., v. Praha: Grada Publishing, 1998. 343 s. : i. ISBN 80-7169-195-X.

LANGMEIER, Josef a Zdeněk MATĚJČEK. *Psychická deprivace v dětství*. 2. vyd. Praha: Státní zdravotnické nakladatelství, 1968.

LAŽOVÁ, Ladislava. *Mateřská škola komunikuje s rodiči: výměna informací, řešení problémů*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0378-0.

MAHLER, Margaret S., Fred PINE a Anni BERGMAN. *Psychologický zrod dítěte*. V Praze: Triton, 2006. Psyché (Triton). ISBN 80-7254-722-4.

MASLOW, Abraham Harold. *O psychologii bytí*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0618-7.

Ministerstvo práce a sociálních věcí, [online]. MPSV: 2019 [cit. 19. 2. 2020] Dostupné z: <http://www.dsmpsv.cz/cs/novinky/162-detske-skupiny-pomohou-skloubit-praci-s-peci-o-dite>

Ministerstvo práce a sociálních věcí, [online]. MPSV: 2019 [cit. 27. 2. 2020]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/rodina>

Ministerstvo práce a sociálních věcí, [online]. MPSV: 2020 [cit. 10. 2. 2020] Dostupné z: <http://evidence.mpsv.cz/eEDS/index.php>

Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Dětská skupina: informační příručka pro rodiče*. Druhé vydání. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2018. ISBN 978-80-7421-141-6.

MUSIL, Roman. *Pedagogika pro střední pedagogické školy*. Praha: Informatorium, 2014. ISBN 978-80-7333-107-8.

NIESEL, Renate a Wilfried GRIEBEL. *Poprvé v mateřské škole*. Praha: Portál, 2005. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-989-5.

OPRAVILOVÁ, Eva. *Předškolní pedagogika*. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5107-8.

PILÍK, Václav. *Zákon o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. Praktický komentář. ISBN 978-80-7552-510-9.

POLÁKOVÁ, Petra. *Jak rozvíjet pohyb, emoce a smysly: pozorné a spokojené dítě*. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-271-0760-5.

ROGGE, Jan-Uwe. *Děti potřebují hranice*. Vydání šesté. Přeložil Alžběta SIROVÁTKOVÁ. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1152-5.

ROGGE, Jan-Uwe. *Dětské strachy a úzkosti*. Praha: Portál, 1999. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-237-8.

ROGGE, Jan-Uwe. *Dětské strachy a úzkosti*. Praha: Portál, 1999. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-237-8.

SOLTER, Aletha Jauch. *Moudrost raného dětství: proč důvěřovat miminkům a batolatům a učit se péči o ně od nich samotných*. Praha: Triton, 2014. ISBN 978-80-7387-695-1.

SOLTER, Aletha Jauch. *Moudrost raného dětství: proč důvěřovat miminkům a batolatům a učit se péči o ně od nich samotných*. Praha: Triton, 2014. ISBN 978-80-7387-695-1.

SPLAVCOVÁ, Hana a Jana KROPÁČKOVÁ. *Vzdělávání dětí od dvou let v MŠ*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1042-9.

STODŮLKOVÁ, Eva a Eliška ZAPLETALOVÁ. *Pedagogika pro střední školy*. Druhé, aktualizované a rozšířené vydání. Beroun: Machart, 2015. ISBN 978-80-87938-32-4.

SYSLOVÁ, Zora, Irena BORKOVCOVÁ a Jan PRŮCHA. *Péče a vzdělávání dětí v raném věku: komparace české a zahraniční situace*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. ISBN 978-80-7478-354-8.

ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Dítě v předškolním období*. Praha: Mladá fronta, 2004. Žijeme s dětmi. ISBN 80-204-1187-9.

ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Dítě: vývoj a výchova od početí do tří let*. Praha: Grada, 2003. Pro rodiče. ISBN 80-247-0552-4.

ŠULOVÁ, Lenka. *Raný psychický vývoj dítěte*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1820-3.

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0644-6.

TĚTHALOVÁ, Marie. *Dětská skupina na ministerstvu průmyslu a obchodu*. Časopis pro výchovu a vzdělávání dětí od 3 do 8 let v MŠ a ŠD. 2015, XXII. ročník, číslo 10, str. 29. ISSN 1210-7506

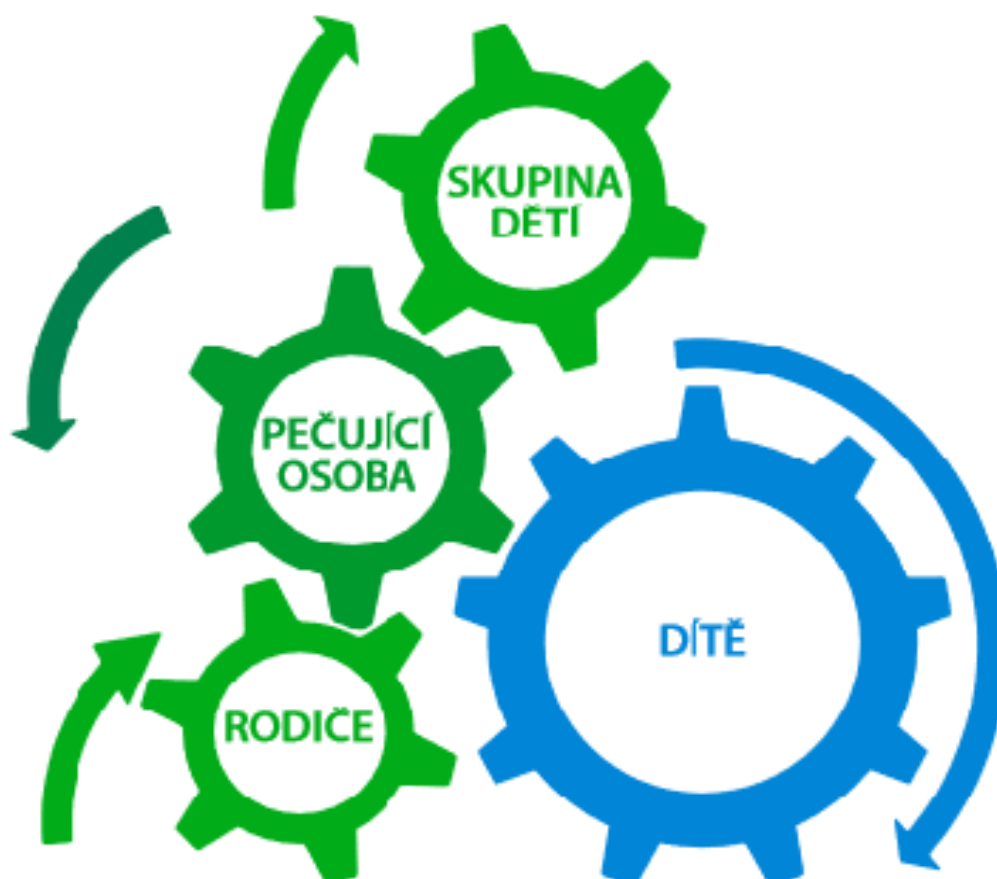
VAŠÍČKOVÁ, Daniela. Alternativy v péči o děti do tří let. In: *Mojedetskaskupina.cz* [online]. 2018 [cit. 25. 2. 2020] Dostupné z: <https://mojedetskaskupina.cz/alternativy-peci-deti-3-let/>

Přílohy

Příloha 1

Účastníci adaptačního procesu

Zdroj: MPSV

Příloha 2 (fotografie interiéru)

